

SZAKDOLGOZAT

ZSEBE MÓNICA
Vidékfejlesztési agrármérnök szak

Keszthely

2023.

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Georgikon Campus
Vidékfejlesztési Agrármérnök Szak

CSALÁDI GAZDASÁGOK REFORMJA

Belső konzulens: Dr. Poór Judit
egyetemi docens

Készítette: **Zsebe Mónika**
B9SIZJ
Levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Vidékfejlesztés és Fenntartható
Gazdaság Intézet

Készthely

2023.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	5
2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS	7
2.1. A családi gazdaság fogalma és a családi gazdaságok jellemzői	7
2.2. Családi gazdaságok reformja	9
2.2.1. A családi gazdaságok működésével kapcsolatos korábbi problémák	9
2.3. A megoldás lehetőségeinek tervezete	11
2.3.1. A termőföldön innen	12
2.3.2. A termőföldön	16
2.3.3. A termőföldön túl	19
2.4. Előzmények, az új működési formák bevezetése	22
3. ANYAG ÉS MÓDSZER	25
4. SAJÁT VIZSGÁLAT	26
4.1. A kérdőívet kitöltő családi gazdaságok jellemzői	26
4.2. A felmérésben részt vett családi gazdaságok alkalmazotti létszáma	29
4.3. A kérdőívet kitöltő családi gazdaságok földhasználati jellemzői	29
4.4. A családi gazdaságok tevékenységének célja	31
4.5. Családi gazdaságok állatállománya	33
4.6. Családi gazdaságok eredményessége	34
4.7. Családi gazdaságokra mért reformok hatásai	35
4.8. Interjú	37
5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	39
6. ÖSSZEFOGLALÁS	41
IRODALOMJEGYZÉK	43
MELLÉKLETEK	46
1. Melléklet	46

„A független, magyar paraszt birtoka legyen sem felette nagy, sem felette kicsi, de éppen elég oly háznép eltartására, mely nem tesz és nem ír rendelkezéseket, nem parancsol, hanem maga fogja az ekeszarvat, az ásót és kapát...”

Széchenyi István

1. BEVEZETÉS

A Kaposvári Egyetemen folytatott kutatásom és 2017-ben megvédett záródolgozatom témáját folytatva készítettem el a szakdolgozatom, immár a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE) Georgikon Campusán szerzett tudásommal és a családi gazdaságok működését érintő változásokat vizsgálva.

Az iskolai tanulmányaim mellett, otthon családi gazdaságban dolgozom. Szakdolgozatomban a családi alapon működő mezőgazdasági vállalatoknak a helyzetével és problémáival foglalkozom. 2021. január 1-én lépett hatályba, a mezőgazdasági őstermelőkről, az őstermelő családi gazdaságokról és a családi mezőgazdasági társaságokról szóló törvény, kezdetét vette a Családi Gazdaságok Reformja. Új működési formák léptek életbe, melyek kedvezőbb feltételeket biztosítottak. A cél az adminisztrációs terhek csökkentése, a versenyképesség javítása és új, kedvezőbb adózási környezet létrehozása volt. Szakdolgozatomban vizsgálom, hogy ezek a változtatások előtti, s utáni működési körülményeik hogyan változtak. Elsődleges feladatom visszatekinteni az elmúlt időszakra, hogy akkor miként működtek e gazdaságok, illetve bemutatni a reform által gyakorolt hatásokat.

Az elmúlt időszakban nagy változások történtek a magyar mezőgazdaságban, amelyek a teljes ágazatra hatottak. Ezek elsődleges okai a belső problémák. Magyarország sikeres mezőgazdaságának korszaka a nyolcvanas évek elején, illetve közepén már hanyatlásnak esett. A kilencvenes éveket tekintve megállapíthatjuk, hogy az agrárgazdaság lehetőségeit nem használták ki eléggé, pedig országunk kedvező adottságokkal rendelkezik. Ezt bizonyítja, hogy az ország területének kétharmad részén mezőgazdasággal foglalkoznak. Véleményem szerint hatalmas előrelépést jelentene, ha maximálisan kihasználnánk ezeket a lehetőségeket. Magyarország mezőgazdaságát három negatív időszak befolyásolta. 1945-ben a hatalmas földosztás, 1949-től 1961-ig az államosítás, és az 1991-1997 közötti privatizáció. A privatizáció jelentette az üzemszervezetek átalakulását, az agrárpolitika és a tulajdonviszonyok változását. Egyre elterjedtebbek lettek az intenzív termelést folytató nagybirtokok. Ennek köszönhető a duális termelés kialakulása. A kilencvenes években az Unió csatlakozás következtében birtokkoncentráció vette kezdetét. Szintén ebben az időszakban kerültek előtérbe a családi gazdaságok, melyek azelőtt középparaszti gazdaságokként voltak ismertek. A családi gazdaságok mindig is jelen voltak a mezőgazdaságban, különböző korszakokban különböző megnevezésekkel, mint például a középparaszti réteg, a kistermelők, a háztáji gazdálkodók vagy az egyéni gazdálkodó elnevezések. (Juhász,1980)

Napjainkra a családi gazdaságok szabályozása elévült. A rendeletek, törvények több mint 20 éve születtek, s a mai felgyorsult világ számára átláthatatlanságot képeztek. A gazdaságok célja ma már

nem a saját termék előállítás, a saját fogyasztásra való termelés, illetve a munkanélküliség kezelése, hanem a teljes értékesítés piacán kell helyt állni, s versenybe szállni társaikkal. Ez rengeteg papírmunkát is jelentett a gazdálkodók számára, melyet a termelés mellett szinte lehetetlen volt naprakészen végrehajtani. A magas adózás elkerülése miatt számos gazdaságban az adókedvezmények maximális kihasználása miatt a kiskorú gyermekeket és akár a 80-90 év feletti nagyszülőket is bevonták a gazdaság tagjai közé. Ezzel nehezítve az átláthatóságukat, s saját maguk fejlődésének, finanszírozásuknak is akadályt állítva. Tehát a legnagyobb problémát a bonyolult adminisztráció és a kedvezőtlen adózás okozta.

2018. áprilisában kiemelt figyelmet fordítottak a mezőgazdaság adózásának. Ebben az időszakban jelent meg az „Erősödő agrár- és élelmiszergazdaság jólétben gyarapodó vidék” című kiadvány, mely többek között a gazdaság adózásával foglalkozott. Ugyan ez év őszén, már a javaslatok kidolgozása volt folyamatban, miként is reformálhatnák át a családi gazdaságokat a kedvezőbb adózási formák tekintetében, s a hatékonyabb működés jegyében.

Napjainkra a reformot már bevezették, s hatását, következményeit igyekszem figyelemmel kísérni, vizsgálni és egy képet festeni, hogy miként is változtatta meg ez a törvény több százezer család gazdaságának működését, alapját.

A szakdolgozat témám megválasztása elsősorban 2013-ra vezethető vissza, amikor is a PTE Babits Mihály Gimnázium és Szakközépiskola tanulójaként, a Gazdasági ismeretek című tantárgy érettségi projekt munkáját készítettem a családi gazdaságunk vizsgálatáról közgazdaságtani megközelítésből. Ezt követő tanulmányaim során a Kaposvári Egyetem hallgatójaként erre alapozva írtam meg a záró dolgozatomat, mely a családi alapon működő mezőgazdasági vállalkozások helyzetét elemeztem. Az akkori ismereteim, illetve a MATE Georgikon Campusán szerzett tanulmányaim készítettek egy részletesebb munka elvégzésére és a téma teljesebb kidolgozására, mivel nagy változás érte ezeket a családi alapon működő gazdasági formákat. Motiváló szempont volt továbbá, hogy családom több generáción át mezőgazdasági növénytermesztésből és az ahhoz kapcsolódó kereskedelemről teremtette meg a megélhetési feltételeket. Jelenleg 30 hektáron gazdálkodunk, amely a négyfős családunknak kiegészítő bevételt ad. Földterületeink az utóbbi években csökkentek, az állami földek elárverezései miatt. Legfőbb szempontunk a föld szeretete, a természet közelsége, melyet generációk adnak generációknak és ez az életforma ad lelkesedést az életemhez, munkámhoz.

A dolgozat elkészítésének alapvető célja a magyarországi családi gazdaságok:

- működésének bemutatása,
- helyzetük elemzése,
- és problémáik feltárása volt.

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A családi gazdaság fogalma és a családi gazdaságok jellemzői

Az akadémiai szakirodalom sokáig érdemben nem foglalkozott a családi gazdaságok definiálásával. Sem pontos meghatározás, sem keletkezésük magyarázata, gazdasági hatásuk, illetve gazdaságuk nagysága nincs meghatározva a mai napig. (VAJDOVICH - HEIDRICH, 2021)

A 2001. évi CXVII. törvény (a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény módosításáról) 1. §-a meghatározza a családi gazdaságok fogalmát, mely a következők szerint definiált:

„A családi gazdaság, olyan gazdálkodási formát jelent, ami

- maximum 300 hektár nagyságú termőföld tulajdonával, használatával rendelkező gazdálkodó család
- termőföldje, valamint az ahhoz tartozó leltárban feltüntetett ingatlan és vagyontárgyak hasznosításával,
- minimum egy családtag teljes foglalkoztatásán és
- a többi családtag közreműködésén alapul.”

A családi gazdaságon belül végezhető

- mezőgazdasági tevékenység: növénytermesztés, állattenyésztés, kertészet, halászat, vadgazdálkodás és az erdőgazdálkodás és
- kiegészítő mezőgazdasági tevékenység is: a falusi- és agroturizmus, kézművesipari tevékenység, valamint a mezőgazdasági tevékenységből keletkezett melléktermékek, növényi és állati hulladékok hasznosítása, feldolgozása, továbbá e termékek termelői értékesítését és a mezőgazdasági szolgáltatások.

A család ellátása a legősibb cél a mezőgazdaságban. Már az ősember is önellátásra termelt. Egy produktív családi egység az önfenntartó módszeren alapszik. Megtermelik a maguk számára az elegendő mennyiségű élelmiszert, illetve a szükséges takarmányokat a korszaknak megfelelő technika segítségével. (HUNTER - SMITH, 1982) HUNTER – SMITH (1982) megállapítása szerint, már az 1980-as években elkezdődött a nagygazdaságokkal való szembeállítás, azaz, hogy melyik gazdasági forma az életképesebb, produktívabb. A nagyobb gazdaságokkal szemben a családi gazdaságok, a munkások felügyeletével, a munka szervezésével és irányításával, a gazdaság kisebb költségeivel foglalkoznak, előnyük, hogy nagyobb a rugalmasság és nagyobb az érdekeltség a munkások, családtagok részéről.

Tehát a családi gazdaság, olyan mezőgazdaságra specializálódott vállalkozás, amelyben a főszerep a családé. A családtagok adják a tőkét, a tulajdont, ők irányítanak, s ők is jelentik a munkaerőt. Alapelvük a generációról-generációra történő öröklés. Gazdaságuk célja a saját fogyasztás és az árutermelés. (NAGY, 2006) Alapvetően a családi gazdaság egy család megélhetését biztosítja, ahol a tagjai, nők és férfiak egyaránt, közösen szervezik és végzik a gazdaság feladatait, munkálatait. Ez a gazdasági forma megmutatja, hogyan is élnek és dolgoznak az emberek, mely szerintem pozitív a család számára, hisz ez által szorosabb kötelék kötteti össze őket. Összetartóbb a család, mivel a saját munkájuk biztosítja a megélhetésüket. Szorosabb a kapcsolat az ember és a munka között is, hiszen az élelmiszert többnyire maguk teremtik meg. DOBOS (2000) szerint, ez az életforma segítheti a szegénység felszámolását, a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentését és a fenntartható fejlődést. Ez azonban az 1-2 hektárral rendelkező családi gazdaságok esetében nem feltétlen igaz, hiszen a különböző veszélyeket – a nagyobb gazdaságokkal ellentétben – a kisgazdaságok nehezebben élik meg. Ilyen veszélyek például, a természeti katasztrófák, a környezeti veszélyek, vagy a forrásoktól és piactól való elzártság.

BOBVOS (2017) szerint a vidék gazdasági életében is meghatározó szerepet játszanak a családi gazdaságok. A vidéki életformát, a kulturális örökséget viszik tovább. Hagyományt teremtenek a közösségi életben, a természeti erőforrások hasznosításában, illetve a saját előállítású termékek népszerűsítésében.

NÁBRÁNDI et. al. (2016) cikke szerint a családi gazdaságok magas aránya a mezőgazdaságban azzal magyarázható, hogy a vállalkozó hagyományokat nagyobb hatékonysággal adják át a következő generációk számára.

A családi gazdaságok fő jellemzője, hogy családi vezetéssel, leginkább családi munkaerővel dolgoznak saját, vagy bérelt földeken. A családi gazdaságokat alapvetően megkülönbözteti a többi gazdaságtól, hogy legfőbb céljuk nem a profit maximalizálása, mint más gazdaságok esetében, hanem a fogyasztás maximalizálása. „A családi munkaerőt hasznosító kis- és családi gazdaságok válságálló képessége sokkal jobb, mint a profitorientált termelést folytató nagygazdaságoké.” (DOBOS, 2000, 22. oldal) A család ellenőrzi a termelőeszközöket, a földeket és a munkaerőt, ezáltal munkájuk sokkal körültekintőbb, pontosabb, mivel saját eszközeikről, értékeikről van szó. A rokonság vagy a házasság biztosítja az üzleti tulajdont a vezetési szereppel, mely generációról-generációra öröklődik. A munkát a család végzi a vezetővel, és általában ezen a birtokon is élnek. Szerintem a családi gazdaságok a rokonság, a termelés és a fogyasztás fontosságát hangsúlyozzák.

Meglátásom szerint a természeti katasztrófákat és a környezeti veszélyeket a gazdaság annál nehezebben kezeli, minél kisebb területtel rendelkezik, mivel ilyen esetben a kisebb kár is meghatározó lehet. A forrásoktól és a piactól való elzártság sokszor okozhat akadályt, mert a kisebb

mennyiségű input anyagokat nehezebb beszerezni, illetve a szállítási költségek meghatározóbbak ilyen esetekben. A termények, illetve a melléktermékek esetében is gondot okozhat a kisebb mennyiség értékesítése. A modernizációval való lépés tartása pedig azt jelenti – véleményem szerint –, hogy nagyobb gépvásárlásokba vagy területbővítésekbe fektetnek, mint amit a gazdaság igényelne. Azonban ez nem feltétlen lehet nyereséges vagy kifizetődő a gazdaság számára.

A családi gazdaság évtizedeken keresztül nem volt használt fogalom, a kistermelő fogalmával volt többé-kevésbé azonos. A családi gazdaság pontos meghatározása, jellemzőik megítélése világszerte problémát jelentett. (REINHARDT - BARLETT, 1989) A világ népességének nagyobb része foglalkozik mezőgazdasági termeléssel, mint bármilyen más tevékenységgel és ezek nagy része családi gazdaságként működik.

A hétköznapi szóhasználatban a családi és az egyéni gazdaság szinonimnak fogalmaknak tűnhetnek, de Magyarországon az egyéni gazdaság statisztikai, míg a családi gazdaság agrárökonómiai, jogi és adózási aspektusban definiálható fogalom (OGYH, 2017). A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Agrárium 2016. évi mezőgazdasági gazdaságszerkezeti összeírása szerint Magyarországon körülbelül 416 ezer egyéni gazdaság vesz részt mezőgazdasági termelésben, a 2013-as összeíráshoz képest 12 százalékos, a 2003-hoz képest 45 százalékos a csökkenés. Ugyanakkor az egyéni gazdaságok számának mérséklődésével párhuzamosan csökkent a családi munkaerő és számottevően nőtt a fizetett alkalmazottak száma a mezőgazdaságban (KSH, 2018).

2.2. Családi gazdaságok reformja

2.2.1. A családi gazdaságok működésével kapcsolatos korábbi problémák

2018. májusában publikálták az Erősödő agrár- és élelmiszer-gazdaság, jólétben gyarapodó vidék kiadványt (NAK, 2018), amely nem az elkövetkező évek történéseit prognosztizálja, hanem a fejlődést hátráltató tényezőket igyekszik beazonosítani, illetve ezekre javaslatokat kidolgozni. Ez egy tökéletes alapot jelent véleményem szerint egy erősebb agrár ország megteremtéséhez.

Mivel úgy vélem, hogy a hazai családi gazdaságok működését is messzemenően befolyásolják ezek a tényezők, így a következőkben ezeket ismertetem. A rendszerváltás óta közel 30 év telt el, s ez idő alatt számos stratégia készült a mezőgazdaságra és az élelmiszerágazatra Magyarországon. Ezekről megállapítható, hogy mind ágazati szemléletűek, s nem a fejlődésre koncentrálnak, hanem az alapvető mondanivalójuk, hogy évtizedekkel később milyen beruházásokra lenne szükség vagy, hogy milyen termelési értékeket kellene elérnie az országnak. Ezeket leginkább politikai kérdésekként tekintették.

A 2018-ban született kiadvány ezekkel szembe megy, s az alapokat igyekszik megváltoztatni. A gazdálkodók hozzáállását próbálják módosítani, mely egy élhető, fejlődő vidék alapjai lefektetéséhez lenne szükséges.

Hatalmas gondot okoz a Föld egyre bővülő népessége, mely párhuzamban áll az élelmiszer iránti növekvő igényekkel. Természeti adottságainak, mint például a termőföld és a víz végesek, s az ágazattal szembeni elvárások magasabbak. Egyre nagyobb figyelmet kap az állatjóllét vagy a környezetvédelem, amelyek szintén nehezítést okoznak. Emiatt nagyon fontos stratégiát felállítani az agrár és élelmiszergazdasági szektorokban.

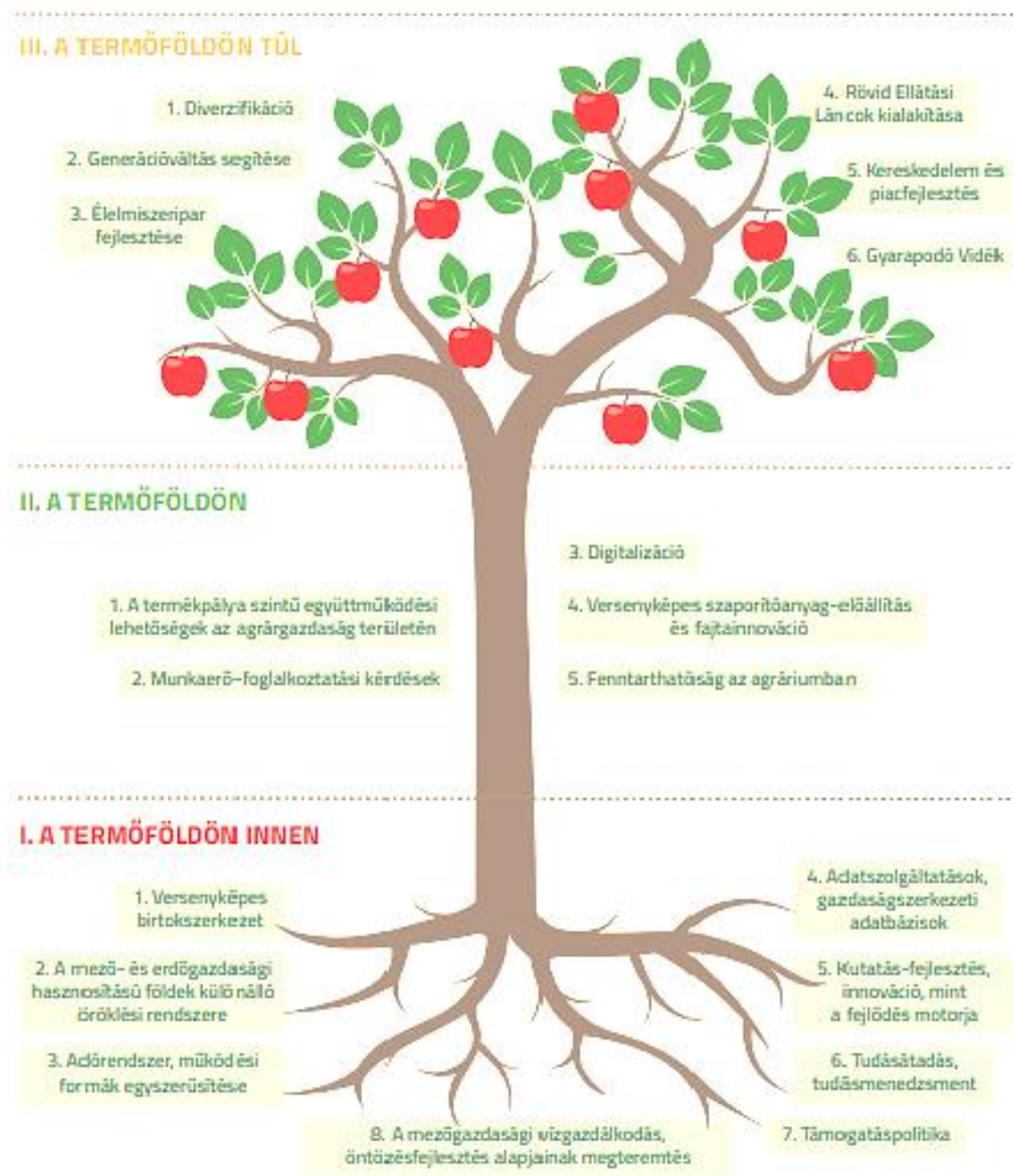
A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara 9 fő szempontot határozott meg a kiadványban, amelyek módosításait elengedhetetlennek tartják a fejlődéshez.

1. *Modernizáció* – jelentősebb fejlesztési források, lehetőségek biztosítása
2. *Termőföld* – magyar kézben tartása, a földforgalmi törvények átvizsgálása
3. *Működési formák átláthatóvá tétele* – a családi gazdaságok önálló jogi személyként való elismerésük, az adminisztrációs folyamatok csökkentése
4. *Adórendszer* – 100 millió forintig a támogatási összegek beleszámítása nélküli adómentesség
5. *Támogatáspolitiká* – tevékenység diverzifikáció, magasabb támogatási forrás rendelkezésre állása
6. *Termés- és jövedelembiztonság* – öntözött területek növelése, jövedelemstabilizációra való alap létrehozása, jégkár mérséklő rendszer
7. *Együttműködés* – hatékonyabb termelésre, akadályozó tényezők megszüntetése
8. *Teljes élelmiszerlánc fejlesztés* – magyar tulajdonú üzletláncok számának növelése, élelmiszer vállalatok hatékonyságának javítása
9. *Intézményrendszer* – egyszerűbb fejlesztést támogató és költséghatékony rendszer biztosítása

Mindezek megvalósításával erősíthető a vidék eltartó képessége is. Ezek a változások talán változást hozhatnak a magyar paraszti réteg életszínvonalában is.

2.3. A megoldás lehetőségeinek tervezete

A 2. ábrán tökéletesen azonosítható, hogy mely folyamatok lépéseinek szükséges követniük egymást, hogy ezzel célját érhesse a törvény bevezetése. Véleményem szerint ez egy jól felépített stratégia, ahol a lépések szorosan kapcsolódnak egymáshoz.

2. ábra: Problémák ábrázolása szintenként

Forrás: NAK, 2018

2.3.1. A termőföldön innen

A „termőföldön innen” a gyökere az egésznek, azaz az alapja. Elsősorban ezeket a változásokat kell végrehajtani. Ezt követi az ezekre az alapokra épülő törzs, az úgynevezett „a termőföldön”, majd végezetül a harmadik szint következik a termés. A törvények eredménye lenne a termés, vagyis a képen az almák, amelyeknek megvalósítása hozná csak meg a kitűzött célokat. Az utolsó szint elnevezése „a termőföldön túl”.

Szükséges tehát foglalkozni a „*versenyképes birtokszervezet*” kialakításával. Az országban problémát jelent, hogy a birtokok elaprózódása miatt nincs meg a kellő hatékonyság, illetve a megfelelő versenyképesség. Az adatok szerint a kis üzemméret nincs pozitív hatással sem a termelésre, sem a főfoglalkozású termelőkre. A termőföldek tulajdonjogában az elaprózódást a kárpótlás, s a tagi tulajdon eredményezte. 1992 nyarán az állami gazdasági tulajdonban lévő földterületek mintegy 85-90%-a került magán kézbe. A pénzbeli kárpótlás helyett földdel, illetve termelőszövetkezeti részvényekkel kompenzálták a károsultakat. (HANTÓ, 1995.) „Az elaprózódott földterületek az üzemméretek változását is előidézték. Túlsúlyba kerültek a kisüzemek és az alkalmazottakat nem foglalkoztató egyéni gazdaságok.” (NAGY - NÁBRÁDI, 2011, 23. oldal) A NAK javaslata ez ellen, az osztatlan közös földterületek megszüntetése és a tulajdoni viszonyok rendezése. Emellett szükségesnek tartják a földforgalmi törvény módosítását.

A gyakorlati tapasztalataim szerint rengeteg gondot okoznak az osztatlan közös területek. Sok esetben előfordul, hogy a tulajdonos már elhunyt, s az öröklés nem történt meg, illetve fellelhetetlenek az utódok. A másik véglet pedig, hogy a terület öröklődik folyamatosan tovább, s esetleg a tulajdonosok száma kis területek esetében is elérhetik akár a 100 főt is. Emiatt akkora tulajdoni hányadok jönnek létre, hogy kimérni sem lenne érdemes 1/1-es területnek, hiszen ilyen kis darabokat művelni sem lehet, mert nem érik el a gépek szélességét sem.

A földhöz kapcsolódóan szintén fontos terület „*a mező és erdőgazdasági hasznosítású földek különálló öröklési rendszere*”. Gondot okoz, s az elaprózódáshoz vezet a birtokok öröklési rendszere. Ennek kezelésére a NAK speciális öröklési szabályrendszert vezetne be.

A gazdálkodásban nélkülözhetetlen az „*adórendszer, működési formák egyszerűsítése*”. Az adózásban a változtatásra való javaslat az alapvető élelmiszerek áfája 5%-ra csökkentése, illetve az őstermelők adózásának kedvezményes megállapítása. A 100 millió forint bevételig való adómentesség bevezetése. A működési formák változtatása is szükséges, mellyel különböző prioritásokat szerezhetnek a heterogén vállalkozások.

Szerintem az adórendszer változtatása nagyban hozzájárulhat a gazdaságok nyereségességéhez. Erre a támogatásra szükségük van, hiszen napjainkban egyre több külső tényező sújtja a termelést,

mely nem jelent biztos bevételi forrást. Küzdelem van a természeti elemekkel, legfőképpen az aszályal, jégesővel, az emiatt adódó gombás megbetegedésekkel, rovári kártevőkkel.

A hatékony gazdálkodás az „*adatszolgáltatások, gazdaságszerkezeti adatbázisok*” módosítását is kívánja. A gazdaságban részt vevő piaci szereplők tudása, mérete, a kommunikáció és az együttműködés fejletlen vagy egyáltalán nincs is jelen. A gazdák pontos informálásának hiánya tovább csökkentheti az ágazaton belüli különbségeket. A szükséges adatszolgáltatásokat is tovább nehezítve. Ezek minimalizálására kellene törekedni, mely szerint a gazda minél kevesebb időt töltsön az íróasztala mögött. Mindenképp szükségesének tartják a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, a Magyar Államkincstár, illetve a kormányhivatalok közötti együttműködés javítását.

Ez egy lényeges módosítás lenne, hiszen az íróasztal mögött töltött idő a gyakorlati munkából veszi el az időt, illetve az odafigyelést. a gazdálkodók a kötelező jelentések nélkül is be tudnák tartani a jogszabályokat, véleményem szerint. Hiszen ez mind csak formalitás, s valóságban előfordul, hogy a papír és a gyakorlat nem is egyezik. Kizárólag a kötelezettségeknek való megfelelés miatt tesznek kötelességet a papír szerinti jogszabályoknak.

A „*Kutatás-fejlesztés, innováció, mint a fejlődés motorja*” javítanak a finanszírozási helyzetet állami háttérrel és nemzetközi forrásokkal. Fejlesztnék a kutatásokat, s innovációt ösztönző környezetet alakítanának ki. 2018-ban az ágazati szintű koordináció megteremtésére létrehozták a Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Tanácsot.

Tapasztalataim szerint is valóban szükséges a finanszírozási helyzet korrigálása. Kedvezőtlen hitelek csak kevesen mernek bevállalni, inkább megrekednek egy bizonyos szinten, s nem vágnak fejlesztésekre, gazdaságuk növelésére. Ehelyett a biztonságot választják. Azonban ez nem viszi előre nemzetünk gazdasági helyzetét.

Fontos terület a „*Tudásátadás, tudásmenedzsment*”, mely a versenyképes agrárstruktúra kialakulásának a legfőbb korlátja a megfelelő mértékű szakmai tudás hiánya. Általánosságban elmondható, hogy az ember a kor előrehaladtával egyre kevésbé vállal kockázatot, s kevésbé fogékony az újítások bevezetésére. Tehát, az elöregedő társadalom ebben a szempontban is problémát jelent. Egy nem megfelelően, a mostani modern technológiák szempontjából képzetlen vezető, nem képes mindig jól felmérni a helyzetét, a korlátait. Ez a döntéshozatalt is sok esetben megnehezíti, tanácsalanná teszi. (KOZÁRI, 2009)

Az Agrárcenzus 2020 felmérésből megállapítható, hogy minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik a gazdálkodó, annál magasabb arányban vesz igénybe specializálódott szaktanácsadót (INTERNET1). Ennek javítására a NAK javaslata az agrár-szakképzés és oktatás továbbfejlesztése.

Ezek bevezetésének gyorsítása érdekében, már a különböző mezőgazdasági pályázatoknál is kötelezővé teszik a szaktanácsadó igénybevételét. Én ezt egy jó stratégiának tartom, hiszen így a gazdaságok belekényszerülnek, hogy magasabb szakmai tudással rendelkezők segítsék a termelésüket.

Szerintem az egyik legfontosabb terület a „*támogatáspolitik*a”. Az Európai Unió törekedett a tagjainál, egy olyan birtokrendszer kialakítására, amelyben a meghatározó szerepet a kis- és középméretű családi gazdaságok alkotják. Ezt később kiegészítették azzal, miszerint a gazdálkodóknak kötelességük, a lehető legnagyobb mértékben eleget tenni az ökológiai követelményeknek, mely a talajhoz, a vízhez és a levegő tisztaságához kapcsolódik. (NAGY - NÁBRÁDI, 2011) Véleményem szerint, ezek a kritériumok nehezítették a gazdaságok helyzetét, s voltak, amelyek nem is tudtak ezeknek megfelelni. Az EU-s források nélkül hazánk gazdálkodóinak a KSH adatai alapján körülbelül a háromnegyede veszteséges lenne. Továbbá a különböző fejlesztések is támogatás vezéreltek. Ezen okokból a források Magyarország gazdaságának nélkülözhetetlen elemei. A NAK jövőképe egy vidék megteremtése, amely magas életszínvonalat, illetve kiszámíthatóbb jövőképet biztosít. Jó minőségű és megfizethető élelmiszert állít elő. Ennek megreformálásához szeretnék tiszta alapokra helyezni a közvetlen területalapú támogatást, valamint átlátható szabályrendszert kialakítani. Az egyes ágazatok negatívan reagálnak a termeléshez kötött támogatások nélkülözésére, így ezek továbbvitele is elengedhetetlen. A Nemzeti Agrár Kamara fontosnak tartja, hogy a nemzeti támogatások szintjét maximalizálni kell, a KAP költségvetése és az UNIÓ egységének megbomlása miatt. Fontosnak tartják, hogy a Vidékfejlesztési programból a mezőgazdaság, az élelmiszeripar és a vidék fejlesztésére 2000 milliárd forinttámogatást különítsenek el. Ez a támogatás vissza nem térítendő beruházás támogatás lenne, melynek legalább felét gazdaságfejlesztésre kell fordítani. Ezzel is segítve a gazdaságok korszerűsítését, fejlődését.

A kárenyhítési és jövedelemstabilizációs eszközöknél is szükség lehet a módosításokra. A kárenyhítési rendszer az agrárterületeken bekövetkezett kedvezőtlen időjárási jelenségek által bekövetkezett mezőgazdasági károkat kompenzáló rendszer. Alapját a termelők éves befizetései, illetve az állami forrás jelenti. Az ehhez kapcsolódó törvényeket folyamatosan fejlesztik, módosítják. Az utolsó változtatásnak köszönhetően a gazdálkodó a 15%-ot meghaladó hozamérték-csökkenésének már csak növényi kultúra szinten kell teljesülnie. Ennek következtében a növénykultúrában elszenvedett károk után is igénybe vehető a kárenyhítő juttatás. A NAK ennek hatékonyabb működése érdekében bevezetné az úgynevezett „bonus-malus” rendszert. Ez magába foglalná, hogy a nagyobb károkat elszenvedő gazdák magasabb mértékben lennének kártalanítva, míg a nagyobb kifizetésekben részesülők magasabb díjat is fizetnének. Bevezetnék a kárenyhítési előleget is, valamint kezelnék az évekig húzódó károkat. Mivel ez a kockázatkezelési rendszer nem terjed ki a mezőgazdasági termelők önhibáján bekövetkező kockázatokra és csak valamennyi

ágazatra terjed ki, ezért kiegészítenék a meglévő pilléreket a mezőgazdasági jövedelemstabilizáció eszközzel. Ez az intézkedés a különböző okokból bekövetkezett jövedelemingadozás mérséklésére szolgálna.

Mindezek hatékony és szabályos működéséhez létrehoznák az egységes mezőgazdasági rendszetet, amely felölelné a mező-, a gát-, a hal- és erődőri szolgáltatásokat. Az állattenyésztési ágazatok sem támogatottságban, sem jövedelmezőségi szinten nem említhetők más mezőgazdasági ágazatokkal. Mint minden részlegben, úgy az állattenyésztés is folyamatosan növekednek a kockázati elemek száma és azok hatása.

Tehát a hazai állattenyésztésből teljes mértékben hiányoznak a kockázatok kezelésére irányuló rendszerek, s nincsenek megfelelő biztosítási termékek. A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara javaslata, hogy az állattartók részére is ki kell dolgozni egy komplex kockázatkezelési rendszert, s elindítani azt. Ez az ágazatban résztvevőknek is egyfajta jövedelembiztonságot jelentene szolgáltatásközpontú biztosítások mellett.

Az egyre aszályosabb nyári időszakok miatt fontos a „mezőgazdasági vízgazdálkodás, öntözésfejlesztés alapjainak megteremtése”. A mezőgazdasági vízgazdálkodás szakmai hozzáértés nélkül, a köznyelv szerint csak „locsolás”. Az öntözéses gazdálkodáshoz szorosan kapcsolódik az optimális vetésszerkezet kialakítása, a jó vetőmagválasztás, a céltudatos talajmunka, a megfelelő tápanyag-gazdálkodás, illetve a növényvédelem. „A vízszétosztás ma elérhető legmagasabb technológiai színvonalát a GPS-alapú precíziós mezőgazdaság képviseli, amely az információs technológia valamennyi vívmányát folyamatosan építi be a termesztéstechnológiába, ezzel mára egy teljesen új termesztéstechnológiát létrehozva. Információtechnológiai oldalról integrálja a globális helymeghatározási, a térinformatikai, a távérzékelési rendszereket, míg a termesztéstechnológia oldaláról az állapotot mérő és gyakran automatizált szenzorokat, vezérlő munkagépeket és az egész folyamatot átfogó, térbeli döntéstámogatási eszközöket.” (TAMÁS, 2013, 75. oldal) A klimatikus viszonyok alakulása, s az új kultúrák alkalmazása miatt napjainkban egyre inkább gondot okoz a csapadék mennyisége. Emiatt a jobb eredmények elérésére szükség lenne az öntözés fejlesztésére. Jelenleg Magyarországon kevesebb, mint 100 000 hektáron történik öntözés, mely csak az Unió átlag negyedét teszi ki. Ennek megreformálására az elkövetkező 20 évben már egymillió hektáron lenne szükséges megvalósítani az öntözést. A talajok vízgazdálkodását nagyban befolyásolni lehet, a potenciális talajművelés megválasztásával. Azonban az aszályos időszakokban a megoldás kizárólag a mesterséges öntözés lehet. Ez viszont hatalmas költségekkel járna, emiatt szükség lenne a vissza nem térítendő vagy magas összegű támogatásokra. A NAK ezt meg is teremtené. Létrehozná az öntözésfejlesztésre irányuló kedvező, legalább 60-80%-os támogatás-intenzitású forrásokat.

2.3.2. A termőföldön

A következő szint a „A termőföldön”, amely az ábrán magát a fa törzsét jelképezi. Ez a szint 5 pontot foglal magába, amelyekben szükséges módosításokat kellene végrehajtani.

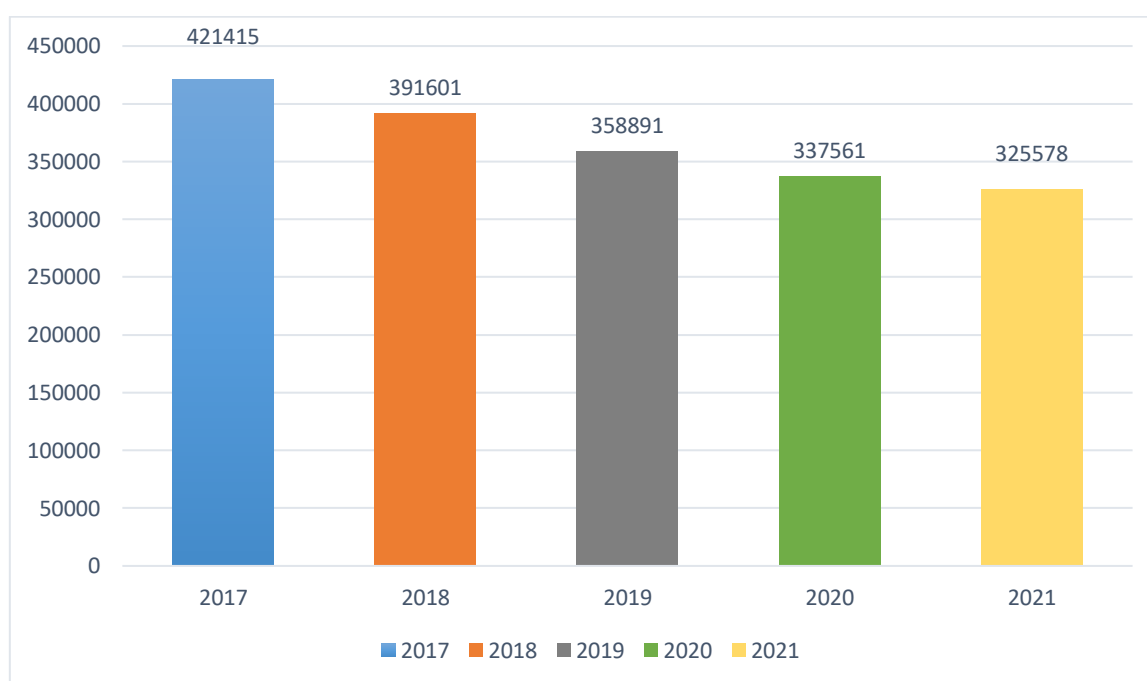
Az egésznek az alapja, mellyel foglalkoznunk kell a „a termékpálya szintű, együttműködési lehetőségek az agrárgazdaság területén”. Az együttműködés hajlandósága a mezőgazdasági szereplőknek mérsékelt. A piacon a gazdálkodók csak önszerveződéssel és együttműködéssel érvényesülhetnek. Korábbi vizsgálatok szerint a gazdálkodók hiányos együttműködési információkkal rendelkeznek, s problémát jelent a termelői fegyelmetlenség. JUHÁSZ (1998) a „Leckéink a mezőgazdaság új rendje érdekében” című kötetében már ekkor megállapítást tett arról, miszerint a középparaszti gazdaságok az optimális talajműveléshez, vegyszerezéshez, szállításhoz, illetve a beszerzéshez és az értékesítéshez egymással szövetkeznek. Mindez nem csak egymás számára volt segítség, hanem az élelmiszeripari felvásárló cégeknek is előnyükre vált. „Az integráció első „nemzedéke”” című írásban KARALYOS (2000) is az együttműködést nyomatékosította a 2000-es évben. Kiemelte a családi gazdaságok beszerzési, illetve értékesítési pozícióját, mely javításra szorult. Emiatt javaslata volt, a számukra kedvező beszerző-értékesítő szövetkezetek létrehozása. Ez azonban az ezredfordulóra mind eltűnt, s elmondható, hogy a gazdasági összefogás szinte teljesen megszűnt. (SZŰCS – CSENDES, 2002)

A meglévő termelői együttműködések hatékonyságát, fejlődését és hosszú távú fennmaradását az alacsony hajlandóságon kívül több tényező is befolyásolja. Ilyen tényező a kiskereskedelem beszállítói háttérének túlzott koncentrációja, mely szerint inkább nagytermelőkkel szerződnek, így elaprózva a kínálatot. Az együttműködésnek fontos szerepe van a gazdasági hatékonyság növelésében. A reform célja az lenne, hogy 2028-ra az áruforgalom 17%-ról legalább 30%-ra növekedjen. Fontosnak tartják a szürke- és feketekereskedelem visszaszorítását. Szűrkeség lenne a működést és fejlődést segítő jogi keretek átalakítására, illetve új együttműködések és szervezeti együttműködések kialakítására.

Szükséges foglalkozni a „munkaerő-foglalkoztatási kérdések”-kel is. Itt egy összetett problémával találkozunk, mely a munkaerőhiányt és a gyenge hatékonyságot is magába foglalja. Általános obszerváció, hogy ahol nagy mennyiségű mezőgazdasági munkaerő áll rendelkezésre, s a föld minősége is optimális, ott adott a lehetőség az intenzív termesztésre. Ahol, azonban csekély a mezőgazdasági dolgozók aránya, hiába a jó minőségű termőföld, ott inkább a kisméretű gazdaságoknak van létjogosultságuk. A fő probléma, hogy Magyarország régióit tekintve, nem áll összhangban a mezőgazdasági munkaerő aránya a termőföldek minőségével, termőképességével. (NAGY - NÁBRÁDI, 2011)

A mezőgazdasági munkaerő vonatkozásában megállapítható, hogy az elmúlt években folyamatosan csökkent a létszám, illetve, hogy nagyon nehéz hozzáértő munkaerőt találni. Súlyos probléma a szükséges munkaerőhiány, a szakemberek külföldre vándorlása, a jobban fizető ágazatok elszívó hatása és a színvonalon aluli szakképzés.

A szerkezetváltás következtében a kisgazdaságokat - amelyek javarészt önellátásra termelnek, visszaszorítják az életképesebb árutermelő kis- és közepes gazdaságok. Ennek köszönhetően emelkedik a munkaerő-felhasználás hatékonysága. A 3. ábra szemlélteti az éves munkaegységet, amely megmutatja, hogy évente Magyarországon folyamatosan csökken a mezőgazdasági munkaóra.

3. ábra: A mezőgazdasági éves munkaegység összehasonlítása

Forrás: KSH alapján saját ábra

Magyarországon a jövő tekintetében nagy gondot okoz a generációváltás is. Egyre inkább csökkenő tendenciát tapasztalhatunk az utánpótlás létszámában. Emellett a szakképzettek száma is rendkívül alacsony. Ezek orvoslására szükséges lenne a duális képzések és a gyakorlati programok szélesebb körű alkalmazása. A foglalkoztatást költséghatékonyabbá kell tenni.

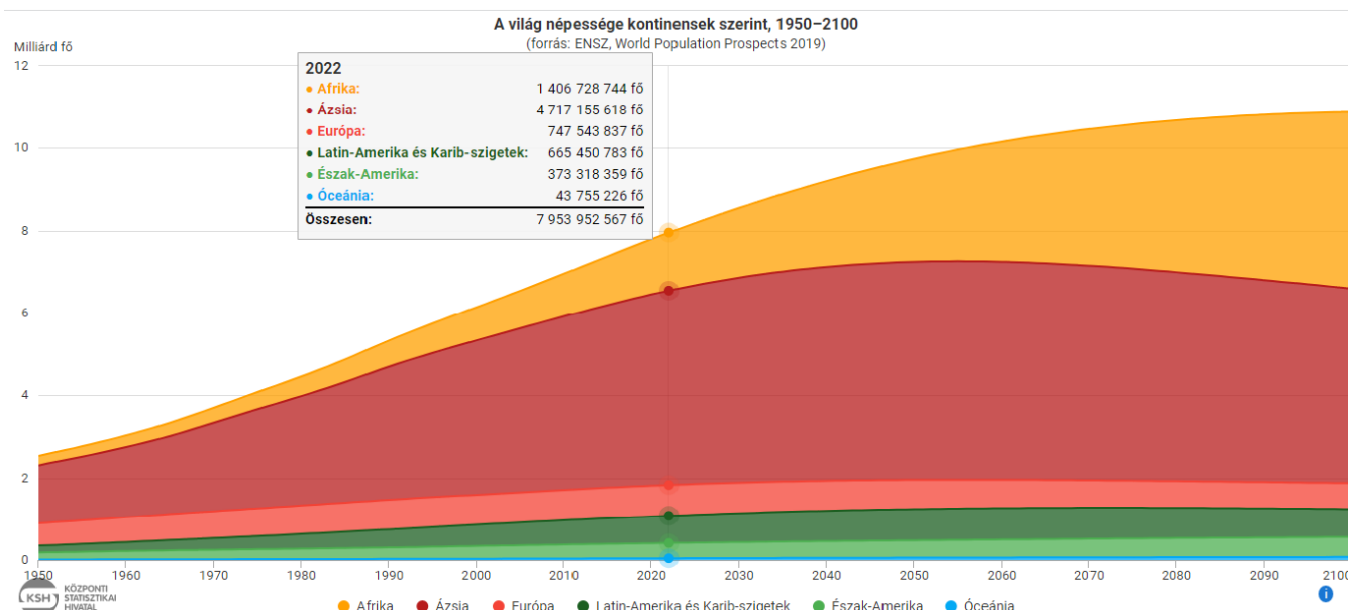
Egyre hangsúlyosabb teret kap a „digitalizáció”. A világ gyorsuló ütemben fejlődik, s jelentős technológiai változás megy végbe. Ez nagymértékben hatással van a mezőgazdaságra is. A digitális eszközök és alkalmazások használata is növeli a hatékonyságot, csökkenti a pazarlást, illetve a hulladékok keletkezését. Emellett könnyíti a döntéshozatalt. Az Agrárcenzus 2020 felmérés alapján a gazdálkodók zömében a banki ügyintézkést végzik digitális formában (INTERNET1). A digitális

eszközök használatának aránya rendre magasabb a fiatalabb generáció körében. A gazdálkodókat különböző képzésekkel, forrásokkal kell ösztönözni a digitalizáció növelésére. Ezáltal a termelési potenciál is emelkedhetne. A mezőgazdasági társadalmat fokozatosan igyekeznek rábírni a precíziós gazdálkodásra, mely egy új technológiai rendszert jelent. Ezt különböző meghirdetett pályázatokkal teszik. A precíziós gazdálkodás tekintetében javarészt a növényállapot-felmérést, az automata/sorvezető kormányzást, a differenciált munkaműveleteket és az általános környezeti szenzorokat alkalmazzák. Emellett figyelmet fordítanak a hozamtérképezésre és a döntéshozatalt támogató szoftverekre is. Ez megoldást jelentene a pazarlásra, a céltudatos talajművelésre- tápanyag kijuttatásra, s akár a munkaerő problémáira is. Ehhez azonban elengedhetetlen a modern informatikai, digitalizációs és műszaki szaktudás. (OLÁH - POPP, 2021)

Az Agrárcenzus 2020 eredményei alapján a 234 ezer mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdaság közül 123,3 ezer nyilatkozott úgy, hogy nincs szüksége a termelésben a precíziós eszközökre (INTERNET1). Bár ez általános adat, nem kifejezetten a családi gazdaságokra vonatkozik, azonban mégis jól szemlélteti a jelenlegi állapotokat.

A „Versenyképes szaporítóanyag-előállítás és fajtainnováció” a termőföldhöz kapcsolódó problémák. Magyarország számára kulcsfontosságú ágazat a szaporítóanyag-termelés, hiszen ez az alapja az élelmiszerláncnak. Emellett, a KSH adatai alapján, Magyarország a világ 6. legnagyobb vetőmag exportőre is. A napjainkban alkalmazott rendszer nem kellően hatékony, drága és egyre megbízhatatlanabb. Ezek korrigálása nélkül az ország szaporítóanyag-termesztése leépüléshez vezet. A NAK javaslata szerint a szaporítóanyag-minősítésnek olyan szakmai szolgáltatásnak kell lennie, amely a piaci igényeket szolgálja. Ehhez szükséges lenne, hogy a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara kerüljön a teljes szaporítóanyag-felügyeleti tevékenység. Ezáltal mérséklődnének a kommunikációs hibák és az alapok biztosítottak lennének a szakmai munkához.

Egyre nagyobb teret kap a „Fenntarthatóság az agráriumban”. A világ népessége folyamatosan növekszik – ahogy a 4. ábra is szemlélteti, ezáltal pedig az élelmiszerek iránti igény is nő.

4. ábra: A világ népességének növekedése

Forrás: KSH alapján saját ábra

Ezen okból az élelmiszergazdaság hatékonyságának fokozása szükséges, a gazdák, a társadalom és a környezeti szempontok érdekeit szem előtt tartva. Ezek elősegítésére a NAK 2018-ban kidolgozott egy Cselekvési Tervet, majd 2022-ben a biomassza alapú gazdaság népszerűsítésére egy Stratégiai Tervet. Elengedhetetlen továbbá a gazdasági szereplők szemléletformálása, az innovációs tevékenységek pénzügyi ösztönzése, illetve a szükséges kapacitások kiépítéséhez nagy- és kis léptékű beruházási támogatások nyújtása. VASA (2011) hangsúlyozza, hogy az európai agrártermelésre jellemző, hogy a vidék arculatának megőrzése, a vidéki közösségek fenntartása, a környezeti javak előállítása a végtermék-előállításához hasonlóan képest fontos célok. Megállapította, hogy korábban ezt az összetett szerepkört a mezőgazdaság „kettős hivatásának”, az utóbbi években pedig „multifunkcionális mezőgazdaságnak” nevezik.

2.3.3. A termőföldön túl

Az utolsó szint a „A termőföldön túl”, amely az ábra lombkoronáját jelképezi. Ez a szint 6 pontot foglal magába, amelyek némi módosítást igényelnének.

Ennek a szintnek az alapja „diverzifikáció”-ra épül. A rendszerváltás utáni mezőgazdasági átalakulás miatt megrendültek a vidék alapjai. (MAGDA - MARSELEK, 2010) A diverzifikáció a specializáció ellentétes folyamata. A tevékenységek számának növekedését jelenti. Itt valósul meg a termelési szerkezet átalakulása. (SZAKÁI, 1985) A jelenlegi viszonyok indokoltá teszik az ország gabonaorientált vetésszerkezetének módosítását. Szükséges a gazdaságok több lábon állása, illetve a nagyobb értékű ágazatok felé történő elmozdulás. Ennek első lépése a megművelhető

földterületek maximális kihasználása. Ezáltal a parlagon hagyott területek arányának csökkentése. A statisztikák szerint az egyéni gazdaságokban az egy gazdaságra jutó gépállomány nagyon kevés. Ez azt jelenti, hogy a gazdaságok jelentős része bér munkában vagy valamilyen együttműködés keretein belül művelti a területeit. A NAK a fejlesztések segítésére különböző gépberuházást ösztönző támogatásokat biztosítana.

Lényeges a „generációváltás segítése” is. Komoly problémát okoz a gazdaságokban a generációváltás hiánya. Az Agrárcenzus (2020) adatok alapján a gazdaságok irányítói között a legmagasabb arányt a 40 – 64 év közöttiek adták (55%), ezt követte a 65 évnél idősebbek aránya (35%, a 2010. évi 28%-os arányhoz képest), s elenyésző értéket adtak a 14-39 év közöttiek (INTERNET1).

A digitalizációs újításra – mint korábban írtam - a fiatalabb korosztály fogékonyabb, míg az elöregedő társadalom a régi, jól bevált szemléletükhöz ragaszkodik. Ez a gazdaság hatékonyságában is mutatkozhat. A probléma megoldására több javaslatot is kidolgoztak, amely a fiatal gazdálkodók számára kedvezőbb hitelkonstrukciókat, a földügyi szabályozás módosítását, illetve szaktanácsadói rendszer elérhetőségét jelenti.

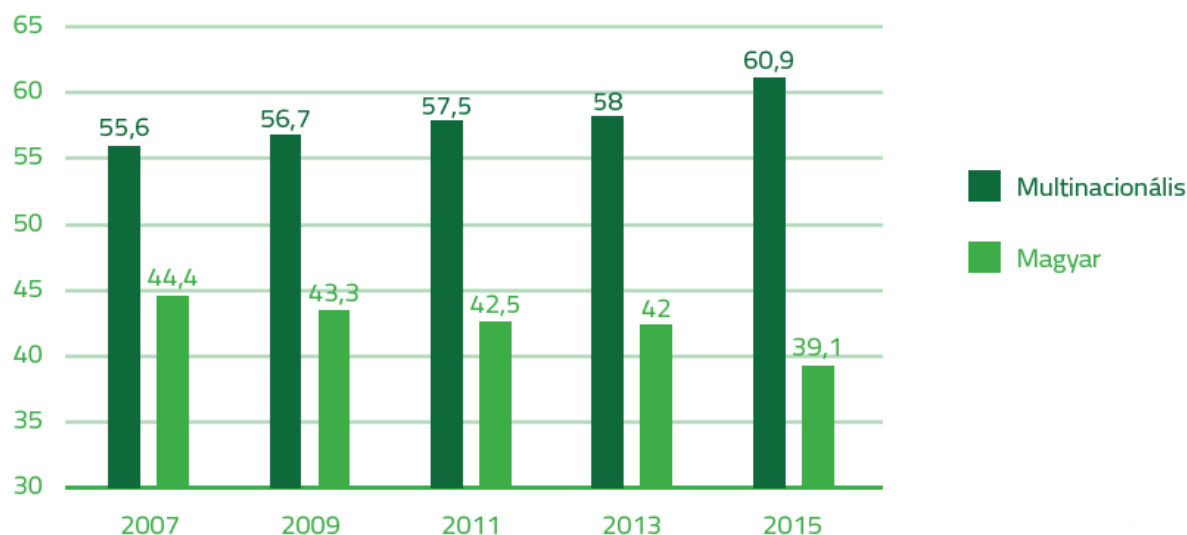
Központi problémát jelent az „élelmiszeripar fejlesztése”. Minden ország célja, hogy a lehető legmagasabb szinten megtermeljék a lakosság számára a legfontosabb élelmiszeripari termékeket. Ez leginkább a belső piac védelmét jelenti, emellett pedig politikai és gazdasági szuverenitást is jelent. A jelentős városiasodás, a kisebb házméret, illetve az egyre szűkülő önellátásra termelőknek köszönhetően megváltoztak az emberek fogyasztási szokásaik. Megnövekedett a feldolgozott élelmiszerek fogyasztása. A leglényegesebb piaci elvárásokhoz sorolható az élelmiszer-érzékenységekben szenvedők ellátása, a személyre szabott mennyiségek kielégítése, a minél magasabb feldolgozású ételek vagy a hosszabb eltarthatóság. Emiatt különböző termékfejlesztésekre van szükség, illetve a változó piaci igények kielégítésére. A legfontosabb azonban az lenne, ha a magyar mezőgazdaság a tőle telhető legmagasabb részét termelje meg az ország igényeinek. A NAK kiadványában ennek elősegítésére ágazati stratégiák kialakítását javasolnák, az üzemi háttér korszerűsítésére vissza nem térítendő támogatásokat hirdetnének, létrehoznák a kísérleti üzemeket, kedvezőbb hitelkonstrukciókat dolgoznának ki. A megfelelő szakemberhiány megoldására a gyakorlati képzéseket is támogatnák, illetve biztosítanák a képzéseket.

Szükségszerű foglalkozni a „Rövid ellátási láncok kialakítása” -val. A termelőktől vagy a kizárólag egy közvetítőtől vásárolható élelmiszerek iránti kereslet folyamatosan növekszik. Ez a vásárlási forma jelenti a rövid ellátási láncot (REL). Ehhez kapcsolódik a termelői piacok számának növekedése. A probléma viszont az, hogy ezekről a termelőkről semmiféle adat sem érhető el, amely igazolná a forgalmuk nagyságát, a termékkínálatukat vagy a vásárlókörüket. A Nemzeti

Agrárgazdasági Kamara segítené ezeket a rövid ellátási láncokat, mivel fejlesztésre szorulnak. Véleményük szerint indokolt lenne egy REL adatbázis, illetve egy stratégia létrehozása. A webáruházakban történő értékesítéssel is kiegészülhetne az árusítás, ezzel segítve a távolabbi vásárlók igényeinek kielégítését. Emellett a közétkeztetésbe is minél nagyobb arányban szeretnék bevonni a helyben előállított élelmiszereket.

Az agráriumban fontos a „Kereskedelem és piacfejlesztés”. Magyarország mezőgazdasági produktivitása folyamatosan növekszik. Ez azt jelenti, hogy az ország lakosságának akár a kétszeresét is képes lenne ellátni. Ehhez azonban a lehetőségeket maximálisan ki kellene használni. A gazdaságok erősödését is jelentené, illetve az exportban lévő pozícióját is módosítaná. Legfontosabb export termékei az országnak a baromfihús, a zöldségek, a kolbász- és szalámi-félék, a méz, a bor, a pálinka, a csemegekukorica és a vízi szárnyasok húsa. A piaci igények és a hazai kapacitás teljes körű felmérése hiányzik. Emiatt a lehetőségek nincsenek maximálisan kihasználva. A NAK szerint ennek orvoslására egy agráripári promóciós és menedzsment szervezetre van szükség, illetve az agrármarketing tevékenységeket kamarai felügyelet alá helyeznék. A külkereskedelem mellett fontos odafigyelni a belkereskedelemre is! A Magyar Nemzeti Kereskedelmi Szövetség adatai alapján a magyar tulajdonban lévő üzletek aránya csökkenő tendenciát mutat.

Élelmiszerkereskedelem forgalmi megoszlása (2007-2015)

5. ábra: Az élelmiszerkereskedelem forgalmi megoszlása

Forrás: NAK, 2018

Ennek az aránynak a megfordításával több szempontból is előnye lenne. A nagyobb tulajdonú kiskereskedések nagyobb valószínűséggel tudnák eljuttatni a vevők számára a hazai termékeket.

Továbbá rugalmasabban igazodnának a vásárlók igényeihez, könnyebben kaphatóak lennének az új hazai termékek bevezetésére, illetve nagyobb lehetőség lenne a kisebb kapacitással rendelkező, és új gyártók számára is. A NAK célja a magyar tulajdonú üzletláncok 50% fölé emelése és az ágazat hatékonyságát célzó pályázatok kiírása.

Egyre elterjedtebb a „Gyapodó vidék” jelenség. Komoly problémát jelent az egyre népszerűbb városiasodás, s ezzel párhuzamosan a vidék elnéptelenedése. Ennek oka többek között a lakhatási körülmények helyzete, illetve a jóléti szolgáltatások elérhetősége. Ha az ország meg akarja óvni a vidéki életet, akkor ezeken a körülményeken változtatni kell, azaz vidékfejlesztési beavatkozásokra lenne szükség. Mezőgazdasági szempontból ez a munkaerő rendelkezésre állására vonatkozik. Az emberek hajlamosabbak fix munkaidejű, biztosabb megélhetést garantáló munkát választani, tehát a város erős elszívó képességgel rendelkezik. A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara javaslata, hogy a vidéken élők számára is biztosítani kell a modern élet körülményeit, melyhez komplex kormányzati programra lenne szükség. Javításra szorulnak a közutak, a tömegközlekedés, az egészségügyi ellátás, a tanulási esélyek és az idősök ellátása. Emellett támogatnák a munkavégzéshez szükséges körülményeket. Különböző programokat hoznának létre a tanyák fejlesztésére, melyekre támogatásokat biztosítanának.

2.4. Előzmények, az új működési formák bevezetése

A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) a családi gazdaságok megsegítésére fókuszált és ennek köszönhetően megvalósult a családi gazdaságok reformja. 2018. áprilisában kiemelt figyelmet fordítottak a mezőgazdaság adózásának. Ebben az időszakban jelent meg az „Erősödő agrár- és élelmiszergazdaság jólétben gyapodó vidék” című kiadvány, mely a gazdaságok problémáinak korrigálásával foglalkozott. Ez év őszén, már a javaslatok kidolgozása volt folyamatban, miként is reformálhatnák át a családi gazdaságokat. Folytonos egyeztetések történtek a javaslatokról a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, az Agrárminisztérium, a Pénzügyminisztérium és az Igazságügyi minisztérium tagjai között.

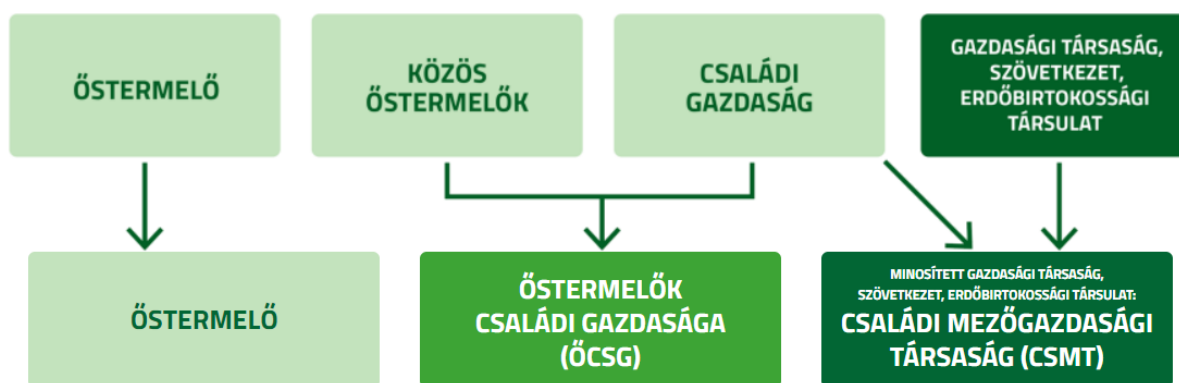
2020. októberében közigazgatási egyeztetés történt, majd október 13.-án benyújtották a mezőgazdasági őstermelőkről, az őstermelő családi gazdaságokról és a családi mezőgazdasági társaságokról szóló törvényt az Országgyűlés felé. 2020. november 30-án a NAK kezdeményezésére az országgyűlés jóváhagyta, ellenszavazat nélkül elfogadta a kidolgozott tervezetet. Megjelent a Magyar Közlönyben a családi gazdaságokról szóló törvény végrehajtásáról szóló 665/2020. (XII. 28.) Korm. rendelet. A kormányrendelet az őstermelők, az őstermelők családi gazdasága, valamint a családi mezőgazdasági társaságok vonatkozásában alkalmazandó nyilvántartási, valamint ellenőrzési szabályok részleteit tartalmazza.

2021. január 1-től kezdetét vette a Családi Gazdaságok Reformja. Ekkor lépett hatályba, a mezőgazdasági őstermelőkről, az őstermelő családi gazdaságokról és a családi mezőgazdasági társaságokról szóló törvény. Új működési formák kialakítását követelték, melyek új alapokra helyezik a gazdálkodást. A cél az egyszerűsítés volt. Az adminisztrációs terhek csökkentése, a versenyképesség javítása és új, kedvezőbb adózási környezet létrehozása.

A családi működési formák szabályozása három szervezeti forma mentén alakul (lásd az 1. ábra):

- őstermelők,
- őstermelők családi gazdasága (ŐCSG),
- családi mezőgazdasági társaságok (CSMT).

Azok a működési formák, melyeket a törvény nem érint, változatlan szabályokkal működhetnek a továbbiakban is. Tehát, az egyéni vállalkozók, a Közkereseti társaságok, a Betéti Társaságok, a Korlátolt Felelősségű Társaságok és a Szövetkezetek működési formájuk változatlan maradt. Az új működési forma az Őstermelőket és valamennyi Családi gazdaságokat érintette. Utóbbiak részben Őstermelő Családi Gazdaságokká alakultak. A családi gazdaságok másik része, melyek nem az ŐCSG átalakulási formát választották, illetve a gazdasági társaságok, szövetkezetek és az erdő birtokossági társulatok úgynevezett Családi Mezőgazdasági Társaságokká váltak.

1. ábra: Családi gazdaságok átalakulása

Forrás: NAK, 2018

Az érintett gazdálkodóknak 2021. március 31-ig volt lehetőségük új működési formát kiválasztani, s adategyeztetést végezni a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával.

Azok, akik úgy döntöttek, hogy egyéni vállalkozóként folytatják tevékenységüket, azoknak 2021. január 01-ig visszamenőleg törölniük kellett magukat az őstermelői nyilvántartásból. Akik pedig nem kívántak tovább egyéni vállalkozóként tevékenységet folytatni, 2021. december 31. napjáig törölniük kellett magukat az egyéni vállalkozói nyilvántartásból.

Őstermelő Családi Gazdaság tagja lehet, aki a 16. életévét már betöltött őstermelő, vagy aki a 16. életévét még nem töltötte be, azonban 2020. december 31.-én tagja volt a családi gazdaságnak. Nem előírás a főállásban való munkavégzés. Legalább kettő taggal rendelkeznie kell a gazdaságnak, akik egymással hozzátartozói viszonyban állnak, s személyesen közreműködnek a feladatokban.

A vezetőnek nem muszáj főállású gazdálkodónak lennie. Minimum kettő tag szükséges – beleértve a vezetőt is –, s hozzátartozói viszonyban kell rendelkezniük egymással. Egy fő kizárólag csak egy ŐCSG tagja lehet. Az őstermelő családi gazdaság szerződéssel alapítható, s a tagok értékesítéskor egymás nevében is eljárhatnak. Így tehát a részükre kiállított számla egyenértékűnek minősül. A tulajdonukban álló összes földterületet közös használatba adják a gazdaság részére. (INTERNET2)

A családi mezőgazdasági társaság egy új minősítő kategóriát jelentett a gazdaságok számára. Kérelem alapján a NAK bírálta el az ebbe a működési formába jelentkezőket. Családi mezőgazdasági társaság lehet, az a gazdasági társaság, szövetkezet vagy erdő birtokossági társulat, amelynek legalább 2 tagja van. Tagjai hozzátartozói viszonyban állnak egymással, s kizárólag erdő-, mezőgazdasági és kiegészítő tevékenységet folytatnak. Erre a működési formára is vonatkozik, hogy egy fő csak egy CSMT tagja lehet. Jogi személy nem lehet tag! Nem alkalmazandó a 25%-os bevételi korlát, többnyire kiegészítő tevékenységet folytató gazdaság is lehet családi mezőgazdasági társaság tagja. (INTERNET2)

Az ŐCSG szerződéssel alapítható, a tagok egymással munkaviszonyban állnak, akiknek nevében a képviselőjük járhat el. Agrárkamaraik tagnak a képviselő minősül. Értékesítéskor eljárhatnak egymás nevében, s bármelyikjük számára kiállított számla egyenértékűnek számít.

A tagok az adókötelezettségüknek külön tesznek eleget, de csak egy nyilvántartást szükséges vezetniük a bevételekről és a kiadásokról. Az iparűzési adó alóli mentesség az eddigi 600 000 Ft-os értékhatár helyett 1 000 000 Ft-ra emelkedett. (INTERNET5)

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

Szakdolgozatom primer és szekunder adatokra egyaránt épül. A dolgozatom elkészítéséhez hatalmas segítséget jelentett a különböző gazdasági fórumokon való személyes részvételem, mint például gazdálkodási konferenciák, mezőgazdasági termékbemutatók és termelési szövetkezetek gyűlései. Az itt elhangzott információkat a legnagyobb mértékben igyekeztem hasznosítani a munkám során. Mindemellett kamatoztattam az eddigi családi gazdaságban végzett munkám során összegyűjtött tapasztalatokat, információkat, megfigyeléseket is.

Saját kutatásom során egy kérdőíves felmérést is készítettem az egész országra terjedően 2022 őszén a családi gazdálkodók körében. A felmérés nem volt reprezentatív, a gazdálkodókat internet segítségével különböző mezőgazdasági csoportokban, mezőgazdasági fórumokon keresztül, és személyesen értem el. A kapott adatokat egy 2017-ben az *Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI) (2017)* és egy 2013-ban a *Központi Statisztikai Hivatal (KSH, 2013)* által készült felmérések, illetve a 2017-ben készült záró dolgozatom eredményeivel hasonlítottam össze. A vizsgálat többek között a családi gazdaságok földterületének méretére, a termelési arányokra, a munkaerőre, a támogatásokra és a jövőbeli célokra vonatkozott (Melléklet). Legfőképpen pedig az új törvény családi gazdaságokra való hatását helyeztem a középpontba. A kérdőívek kiértékelését Microsoft Excel 2013 program segítségével elemeztem, a kapott eredményeket táblázatokban foglaltam össze és grafikonokkal ábrázoltam.

Szekunder forrásként szolgáltak az *Agrárgazdasági Kutató Intézet* beszámolóí, a *Központi Statisztikai Hivatal* által publikált adatok és a témában megjelent magyar nyelvű kiadványok, cikkek, internetes források is.

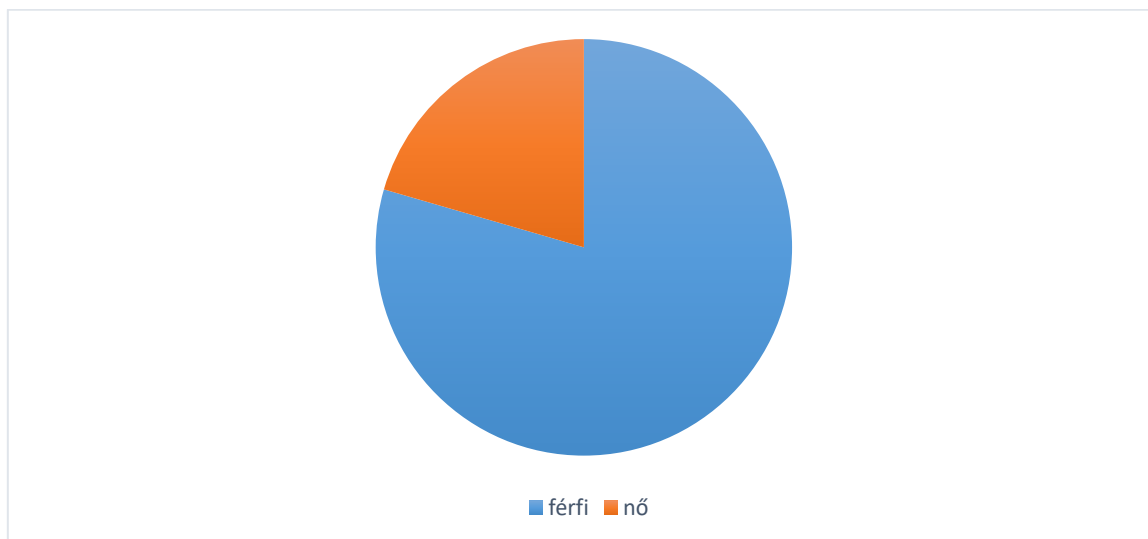
Továbbá vizsgálataim elengedhetetlen része volt *Nemzeti Agrárgazdasági Kamara* a „CSALÁDI GAZDASÁGOK REFORMJA - Tájékoztató kiadvány a családi gazdaságokról szóló törvényről” 2020. évi, és az „ERŐSÖDŐ AGRÁR- ÉS ÉLELMISZER-GAZDASÁG, JÓLÉTBEN GYARAPODÓ VIDÉK” 2018. évi kiadású kiadványa, illetve az online fórumok figyelemmel kísérése.

4. SAJÁT VIZSGÁLAT

Kutatásom célja az volt, hogy felmérjem a családi gazdaságok helyzetét, illetve a reformok hatását működésükre. A kapott információkat igyekeztem összehasonlítani a Kaposvári Egyetemen végzett záródolgozatom (2017) eredményeivel, mellyel pontosabb képet kaphatunk a családi gazdaságok működésének esetleges változásairól. Az eredmények bemutatásánál leginkább arra koncentráltam, ahol a reformok is közrejátszottak a változásokban. A záródolgozatom eredményeit vetettem össze a jelenlegi primer kutatási eredményeimmel. A saját kutatáshoz egy kérdőíves felmérést készítettem 2022 őszén, mely egy nem reprezentatív felmérés volt. Az ország egész területén élő családi gazdákhoz irányítottam a kérdéseimet, 51 db értékelhető kérdőívet kapva adatforrásként.

4.1. A kérdőívet kitöltő családi gazdaságok jellemzői

Kérdőíves felmérésem első kérdésem a családi gazdaság vezetőjének nemére vonatkozott. A válaszadók mintegy 20,5%-uk volt nő, míg a férfiak 79,5%-ban vettek részt a kitöltésben (6. ábra).

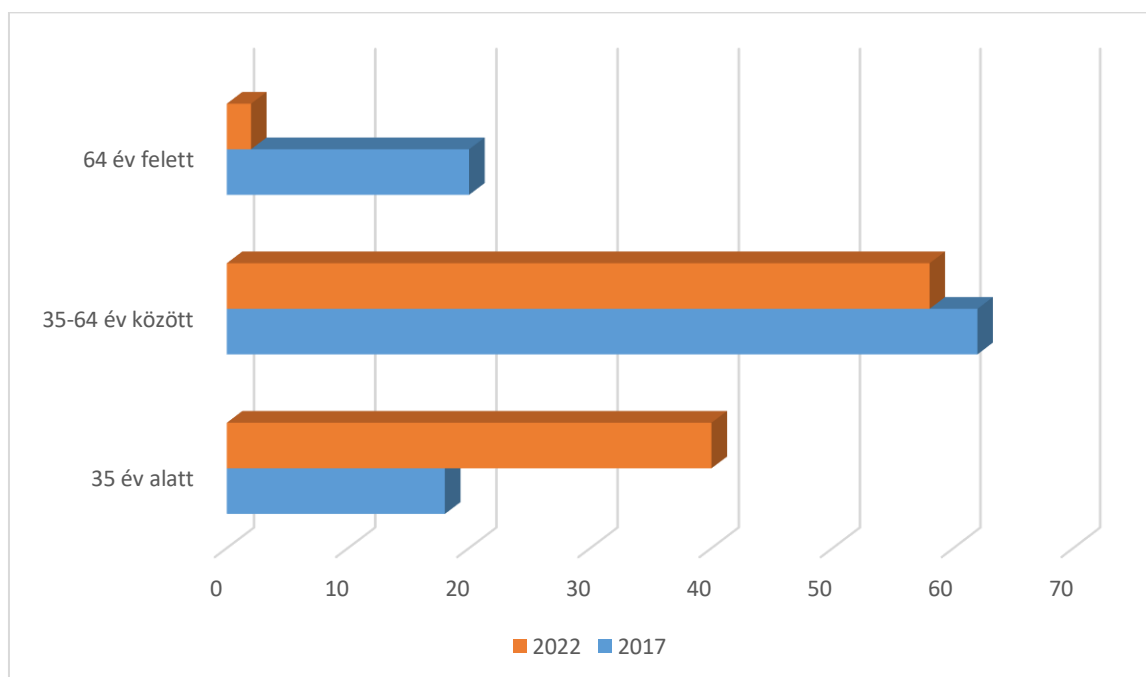
6. ábra: Családi gazdaságok vezetőinek nem szerinti megoszlása

Forrás: saját adatgyűjtés alapján, 2022

A mintában a gazdasági vezetők körében a férfiak vannak többségében. A 2017-ben végzett felmérésem esetében a válaszadó családi gazdaságok 75,0%-át férfi, míg a maradék 25,0%-át nők vezették. Az AGRÁRGAZDASÁGI KUTATÓ INTÉZET (2017) felmérése szerint, a nők mindössze 26,4%, míg a férfiak 73,6%-ban vannak gazdaságuk vezető pozíciójában, amit a mintám jellemzői is alátámasztanak. Egy 2000-es években készült felmérésben BURGERNÉ-SZÉP (2006) ellátogattak Nyugat-Magyarország és a Dél-Alföld 3-3 megyéjébe, ahol egy kérdőív segítségével 613 egyéni gazdálkodó helyzetét és körülményeit mérték fel. Ők is megállapították, hogy a

gazdaságvezetők esetében a férfiak voltak többségben. Ez az álláspont a mai napig nem változott. Általánosságban figyelhető meg az, hogy annál nagyobb a női gazdaságvezetők aránya, minél kisebb a farmnagyság. Ennek oka az, hogy a férfiak a megélhetés érdekében gazdaságon kívüli munkát kénytelenek vállalni, s így a nő marad főállásban a gazdaságban. Azonban nem minden gazda feleség dolgozik a házimunkán kívül a gazdaságban, viszont természetellenes lenne határt húzni feladatkörei között. A nőknek elsődleges feladatuk a gazda család kiszolgálása, ellátása, hogy megfelelő állapotban végezhesse a család többi tagja a munkájukat, de ha szükséges vagy ideje engedi, a mezőgazdasági munkákhoz pont ugyanolyan mértékben hozzájárulhat, mint a háztartás elvégzéséhez. Ez a munkamegosztás sajnos Magyarországon nem igen állja meg a helyét. Az ország kisebb földbirtokokkal rendelkezik, tehát a gazdaságokban nincs akkora bevétel sem, hogy a nőknek ne legyen szükséges más munkát vállalniuk a megélhetésük érdekében. (GASSON-ERRINGTON, 1999)

A kutatásomban részt vevők körében a gazdaság vezetőjének életkorát tekintve a 35 év alattiak aránya 40%, a 35 – 64 év közöttiek aránya 58% és a 64 év felettiek pedig 2%-a. Ez az eredmény azt bizonyítja, hogy javarészt a 35 és 64 év közötti vezetők vannak jelen a családi gazdaságokban. A 2017-es eredményeim alapján a vizsgált gazdaságokban a vezetők életkora az alábbiak szerint alakult: 64 év felett 20%, 35 és 64 év között 60% és 35 év alatt pedig 18%-uk vezetik gazdaságukat.

7. ábra: Gazdálkodók aránya életkor kategóriánként, %

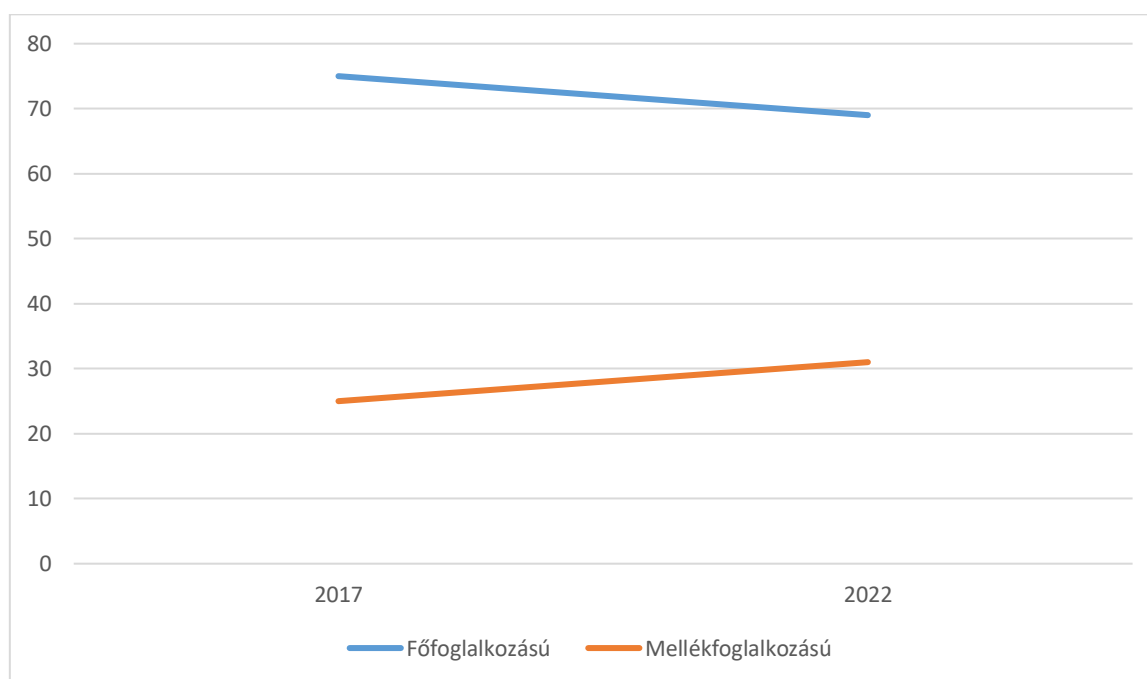
Forrás: saját adatgyűjtés alapján, illetve Zsebe (2017)

Korábbi felmérésemhez képest a jelenlegi felmérésben a 35 és a 64 év közötti vezetők aránya alacsonyabb, a 35 év alatti gazdálkodók aránya 22%-kal magasabb, de mégis a legszembetűnőbb a

64 év felettiek aránya, mely kategóriában 18%-kal csökkent a gazdaságvezetők aránya. A két mintában az arányok eltolódása (7. ábra) szerintem nagymértékben a reformnak tudható be, mely nagyban támogatja a generációváltást. Véleményem szerint ez pozitív, továbbra is támogatni kellene a fiatal gazdákat, hiszen az évek során majd ők veszik át teljes egészében, az idősebbek támogatása nélkül, a családi gazdaságokat.

Foglalkozásuk tekintetében beszélhetünk fő-, illetve mellékfoglalkozású családi gazdálkodókról, Napjainkban ez a tevékenység inkább főfoglalkozásként jellemző. Mellékfoglalkozásról akkor beszélhetünk, ha a gazdaságból származó jövedelem a család összjövedelmén belül nem éri el az 50%-ot, és jellemzően a gazda fél napnál kevesebb időt tölt a gazdaságában.

A 2017-es kutatásom esetében 75,0% volt a főfoglalkozású gazdálkodó, és 25,0% a mellékfoglalkozású. A jelenlegi mintában a főfoglalkozásúak aránya lecsökkent 69%-ra, míg a mellékfoglalkozásúak aránya növekedett 31%-ra (8. ábra). Bár a felmérésben résztvevők köre eltérő, mégis szerintem ennek oka a gazdasági működés, környezet változása és annak bizonytalanabbá válása lehet, mely nem garantál egy fix bevételt, emiatt többen kénytelenek más fő tevékenységet választani, s esetleg csak mellékfoglalkozásként végzik a gazdálkodást. (INTERNET4)

8. ábra: Főfoglalkozású és mellékfoglalkozású gazdálkodók aránya, %

Forrás: saját adatgyűjtés alapján, illetve Zsebe (2017)

Vizsgáltam a válaszadók megyei szerinti elhelyezkedését is. Korábbi felmérésemben csak és kizárólag a Dél-Dunántúli régiót vizsgáltam, azonban idén szerettem volna országos szintre kiterjeszteni a kutatásomat. A megkérdezettek 37,0%-a Baranya megyében, 14,0%-uk Bács-Kiskun, illetve Fejér megyében, 8,0%-uk Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, 6,0%-uk Jász-Nagykun-

Szolnok, illetve Tolna megyében, és 3,0%-uk Zala, Vas, Pest, Nógrád és Békés megyében gazdálkodik.

Kíváncsi voltam a gazdaságuk alapításának évére is, melyből kiderült, hogy a válaszadók 11%-a 2016-ban alapította gazdaságát. A többi évre elszórtan, csak kis arányban érkeztek válaszok. Átlagosan a gazdaságok 5 éve működnek.

4.2. A felmérésben részt vett családi gazdaságok alkalmazotti létszáma

A családi gazdaságokban, a munkaerőt kettő csoportba sorolhatjuk:

- családi munkaerő,
- bér munkás.

Közösen használt erőforrások elméletét jelenti a család. Ez azt jelenti, hogy a család egy helyen él, és a háztartás javait közösen használja fel. A családi munkaerő legjobb módja a munkaidő és a munkaerő pénzbeli hasznosulásának. A gazdaságban dolgozók feladata a család megélhetésének biztosítása. Megállapítható, hogy a családi munkavállalók nagyobb odafigyeléssel, érdeklődéssel és pontosabb munkával jellemezhetőek, mint a bér munkások. Ennek következtében kijelenthető, hogy a családi gazdaságok tovább termelhetnek még akkor is, amikor a termékeik ára nem haladja meg a munkadíj költségeit, és a nem családi gazdaságok már a vállalkozásuk bezárására kényszerülnek. A költség a gazdasági tevékenység tehát a termelés és a szolgáltatás érdekében történő felhasználások és elszámolások pénzben kifejezett értéke. (BURGERNÉ-SZÉP, 2006)

Bér munkás az, aki munkát vagy valamilyen szolgáltatást vállal juttatásért cserébe. A családi gazdaságokra általában nem jellemző, esetleg a szezonmunkákban szorulhatnak segítségükre. Kutatásom alapján a családi gazdaságok javarész 2-3 főt igényelnek, beleértve a vezetőt is. A válaszadók 31,0%-a adta ezt a választ. 26,0%-uknál jellemző még a 2 fő, elenyésző arányt mutatnak az ettől több, vagy kevesebb munkást igénybe vevő gazdaságok. Kíváncsi voltam az állandó alkalmazottak létszámára is, azonban a kitöltők 90%-a nem alkalmaz állandó munkaerőt, s a maradékuk is csak 1 fővel rendelkezik.

4.3. A kérdőívet kitöltő családi gazdaságok földhasználati jellemzői

A mezőgazdasági termelés alapvető célja a társadalom élelmiszerrel való ellátása, a termelő megélhetésének biztosítása, a termőföld és a természeti környezet hosszú távú megóvása. Ez a földtulajdon és a földhasználat egyesítésével lehet a legeredményesebb.

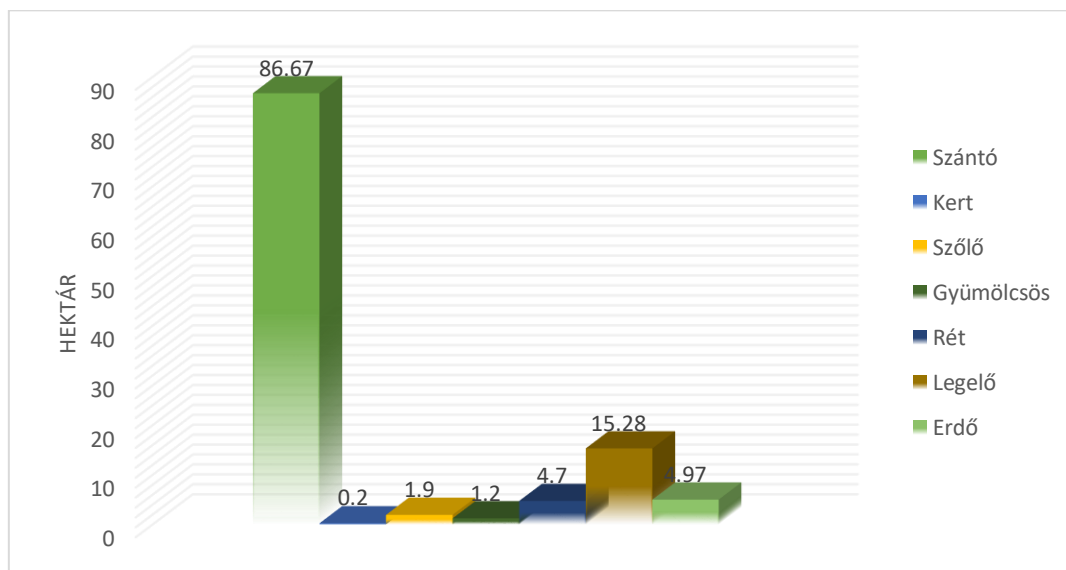
A földhasználat lehet személyi tulajdonú vagy bérelt terület. Személyi tulajdonlás esetén a termőföld a gazda tulajdonában áll, nem fizet bérleti díjat érte, tehát valamikor megvásárolta azt. A földvásárlás

azonban csak hosszútávon megtérülő tőkebefektetés és manapság már szinte lehetetlen földterülethez jutni. Nagyon fontos azok számára, akik termelőmunkát végeznek, hogy jövedelmük meghaladhassa a munkákra fordított költségeiket.

Bérlet esetén a gazdálkodónak nem áll módjában megvásárolni a termőföldet, viszont gazdálkodási tevékenységet szeretne folytatni. A földbérlet megoldás a kisgazdaságok számára, akik nem képesek területük más módon történő bővítésére. Azonban napjainkban egyre inkább a nagy bérletek alakultak ki, amelyek a nagygazdaságoknak kedveznek.

A 2017-es kutatásom alapján a földtulajdonosok 60%-a nagyobb gazdaságokat, cégeket részesítik előnyben területeik bérbe adásakor, a kedvezőbb bérleti díj érdekében. A kisebb családi gazdaságok pedig nem tudnak akkora összegekkel versengeni, ezáltal nem tudnak a magas bérleti díjak miatt területeket haszonbérbe venni. A jelenlegi vizsgálatomban tanulmányoztam a gazdaságok által használt összterületeket, illetve, hogy ezekből mekkora saját-, vagy bérelt terület. A családi gazdaságok összterülete átlagosan 100,91 hektár. Ebből a saját tulajdonú terület átlagosan 66,42 hektár, míg a bérelt terület átlaga 34,49 hektár. Tehát majdnem a duplája a saját terület a bérelt területhez képest. Természetesen ez gazdaságonként eltérő képet mutat.

A területeket művelési áganként is lebontottam, az átlagos területek megoszlását mutatja a 9. ábra.

9. ábra: Területek megoszlása művelési áganként

Forrás: saját adatgyűjtés alapján, 2022

Torony magasan a szántó művelési ág áll, átlagosan 86,7 hektárral, ezt követte a legelő átlagos 15,3 hektár értékkel. Számomra meglepő, hogy a mintában a harmadik helyen az erdő áll 5,0 hektár átlaggal. Ezt követte a rét 4,7 hektárral, a szőlő 1,9 hektárral, a gyümölcsös 1,2 hektárral, illetve a kert 0,2 hektárral. Eszerint a gazdálkodók a mintában javarészt szántóföldi növénytermesztéssel foglalkoznak, s a kert napjainkra szinte teljesen visszaszorult. Magyarország esetében érdemes

megemlíteni a szőlő-, és gyümölcsstermesztést is, hiszen hazánk kiváló borok előállítására képes. A 70-es évek közepétől már elkezdődött a szőlő- és gyümölcssterületek csökkenése a családi gazdaságoknál. Országunk gyümölcsstermesztése a szántóföldi növényekhez képest kevésbé jelentős. (BURGERNÉ-SZÉP, 2006)

A növénytermesztési alaptevékenység kapcsán érdekelt a vetésszerkezet és a földterületek összetétele is, melyre több kérdésem is vonatkozott.

Vetésterületek megoszlása		
Kultúra	Hektár	
	2017	2022
Kalászos gabona	30,3	31,9
Kukorica	29,0	23,3
Napraforgó	15,0	16,2
Repce	<i>nincs adat</i>	5,5
Szója	<i>nincs adat</i>	3,1
Lucerna	6,2	5,6
Cukorrépa	<i>nincs adat</i>	1,0
Zöldségfélék	1,5	0,6
Gyümölcs	<i>nincs adat</i>	0,2
Szőlő	<i>nincs adat</i>	1,9

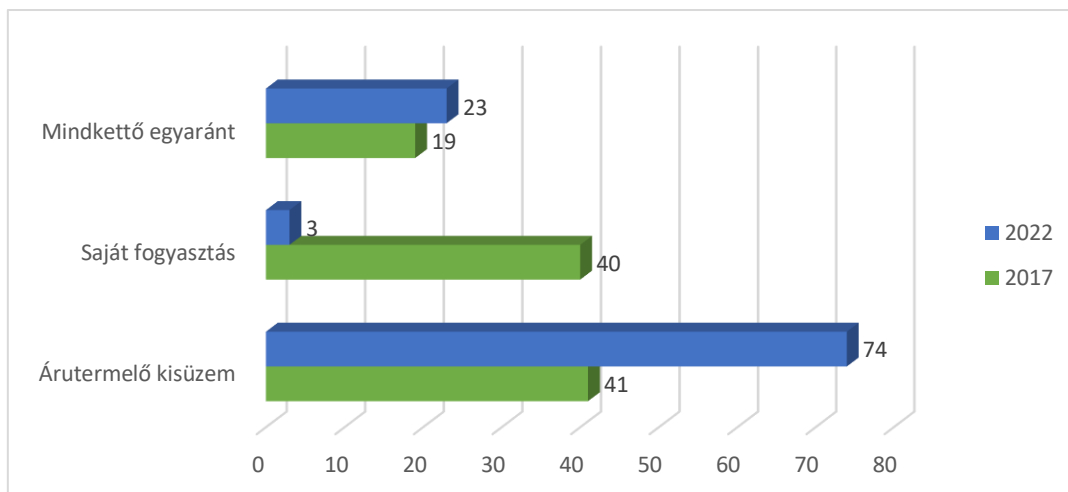
1. táblázat: Vetésterületek megoszlása a mintában (%)

Forrás: saját adatgyűjtés alapján, illetve Zsebe (2017)

A vetésszerkezetre adott válaszok alapján azt tapasztaltam, hogy növényeink termesztésének sokszínűsége csökkent, hiszen vetésforgóban vetik évről-évre ugyanazokat a növényeket. A legnagyobb arányban termesztett növényeink a kalászos gabona és a kukorica, melyek váltják egymást a megoszlásban. A zöldségfélékről megállapítható, hogy több mint felére csökkent a területarány. A kukorica és a lucerna vetésterülete is csökkenést mutat, azonban a kalászos gabona, illetve a napraforgó, ha csak kis mértékben is, de növekedést mutat.

4.4. A családi gazdaságok tevékenységének célja

Felmérésemben vizsgáltam a családi gazdaságok tevékenységének céljait, melyre meglepő választ kaptam. Mint korábban azt már kifejtettem, működésük szerint a családi gazdaságok lényege a saját felhasználásra való termelés és a család foglalkoztatása.

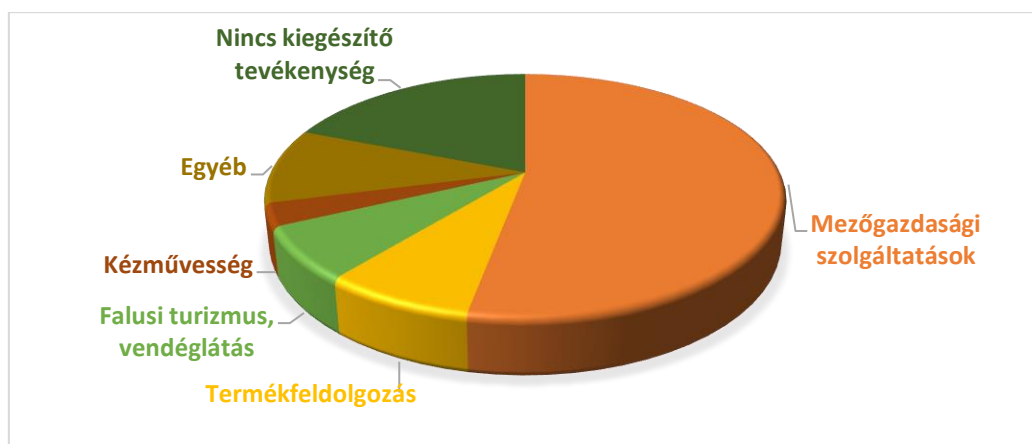

10. ábra: Gazdaságok tevékenységének célja, %

Forrás: saját adatgyűjtés alapján, illetve Zsebe (2017)

Ha összehasonlítom a 2017-ben, illetve az idei évben végzett kutatásom eredményeit, elég meglepő képet kapunk (10. ábra). Napjainkban a saját fogyasztásra, felhasználásra való termelésről a hangsúly áthelyeződött a kizárólag értékesítésre történő termelés javára. Ennek oka – véleményem szerint – az állatállomány alacsony létszámában keresendő, hiszen, ha nincs állat, nincs mire felhasználni a növénytermesztés által megtermelt termékeket. Ez megint csak a gazdaságokat veszélyezteti, mert ha nincs az adott évben jó ára a terménynek, akkor az bizony nagyban meghatározza a gazdaság az évi nyereségességét.

A gazdaságok többsége valamilyen kiegészítő tevékenységet is folytat, plusz bevételi forrásként. Kiegészítő tevékenység lehet mezőgazdasági szolgáltatás (bérmunka), kézművesipari tevékenység, a falusi turizmus, vendéglátás, valamint a mezőgazdasági tevékenységből keletkezett melléktermékek hasznosítása, feldolgozása.

11. ábra: Gazdaságok kiegészítő tevékenysége

Forrás: saját adatgyűjtés alapján, 2022

Ahogy a 11. ábra mutatja, a gazdálkodók legfőbb kiegészítő tevékenysége a mezőgazdasági szolgáltatás, azaz a bér munka. Ezt 53%-uk alkalmazza. Véleményem szerint, ha a géppark, a munkaerő, s a szabadidő rendelkezésre áll, ez a legegyszerűbb módja az egyéb bevételi forrás megszerzésének.

Ami meglepő számomra, az az, hogy 19%-uk nem foglalkozik semmiféle kiegészítő tevékenységgel. Más egyéb tevékenységgel 10%-uk foglalkozik, termékfeldolgozással 8%, falusi turizmussal és vendéglátással 7%, illetve kézműves tevékenységgel 3%-ban foglalkoznak a gazdálkodók.

4.5. Családi gazdaságok állatállománya

A megkérdezett családi gazdaságok állatállományának összetételét és nagyságát is vizsgáltam. A mintában az állatállomány igen alacsony és változó összetételű. A kapott adatokat összehasonlítottam a korábbi kutatásom eredményeivel (2. táblázat).

Állatfaj	2017	2022
szarvasmarha	24	12
sertés	30	15
juh	38	51
baromfi	7	21
ló	1	1

2. táblázat: Állatállomány megoszlása, %

Forrás: saját adatgyűjtés alapján, illetve Zsebe (2017)

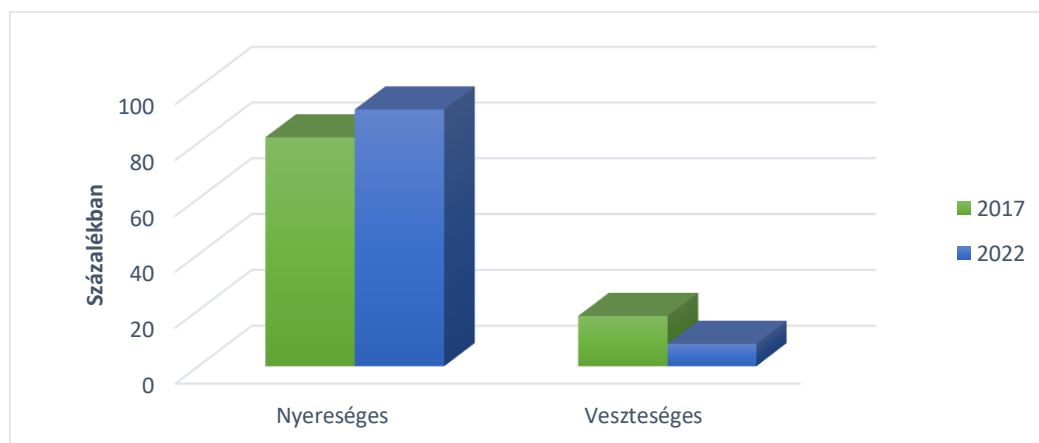
Ha megvizsgáljuk az eredményeket, akkor észrevehető, hogy a legnagyobb eltérés a juhok esetében tapasztalható. 5 év távlatában a juhtartás majdnem felére növekedett. Véleményem szerint, sokan a területek megművelhetetlensége miatt rendelkeznek legelőkkel, melyeken juhokat tartanak, hiszen ezek az állatok kevésbé igényesek. A szarvasmarha-, illetve a sertéstartás a felére csökkent napjainkra. A sertésitenyésztés állt évekig az első helyen, ám az importnak és az alacsony áraknak köszönhetően elveszítette ezt a pozíciót. Szerintem a szarvasmarhatartással pedig inkább a nagyobb vállalatok, gazdaságok foglalkoznak. A kereskedők részéről egyszerűbb, könnyebben megoldható, hogy nagy mennyiségben felvásárolják a tejet, húst, mintsem több kisgazdával oldják meg ezt. A baromfitartás is megnövekedett, ami szerintem a megnövekedett húsaraknak köszönhető. A ló tartásról pedig elmondható, hogy csak hobbi szinten, falusi turizmus működtetése okán tartanak lovakat. Az állattartás, sajnos napjainkban egyre inkább háttérbe szorul. A megnövekedett takarmányárak nagyban befolyásolják ezek mértékét.

A legkedvezőbb ágazatnak a juhtenyésztés mondható, mivel itt a legkisebb a jövedelemingadozás. Emiatt választják az állattenyésztés e részét a kisgazdák. A gyapjút is értékesíteni tudják, s a húst is. Húsvét alkalmával pedig kiváltképp nagy a kereslet a bárányok iránt. A fiatalok nem alkalmazzák szívesen a nagy kötöttséggel járó állattartást, így az állattartással foglalkozók aránya időről-időre csökken. A mezőgazdasági alaptevékenységek arányával kapcsolatban az lenne az optimális, ha a növénytermesztés és az állattenyésztés 50-50%-ban részesedne. Így a növénytermesztés által helyben előállított javakat az állattenyésztés helyben tudná hasznosítani. Ez az arány a rendszerváltást megelőző időszakokra volt jellemző, napjainkban ez az arány a növénytermesztés javára eltolódott 64-36%-ra. (BURGERNÉ - SZÉP, 2006)

Az állattartás kapcsán kíváncsi voltam, hogy milyen célzattal tartják az állatokat. A válaszadók 24%-a saját fogyasztásra tartja állatait. A legmagasabb arányban, 33%-ban a gazdálkodók értékesítés céljából rendelkeznek állatállománnyal. Ez a növénytermesztés mellett, nagyon jó egyéb bevételi forrást jelenthet. 29% adta válaszul, hogy saját fogyasztásra és értékesítésre is tartja az állatait, s csak 14%-uk rendelkezik hobbi céllal tartott állatállománnyal.

4.6. Családi gazdaságok eredményessége

Érdekelt, hogy a gazdaságvezetők miképp vélekednek gazdaságuk nyereségességéről, mik a jövőbeni elképzeléseik. A 15. kérdésem arra vonatkozott, hogy nyereségesnek tartja-e a kérdőív kitöltője gazdaságát. Erre a kérdésre az alábbi válaszokat kaptam: 92% adta válaszul, hogy gazdaságuk nyereséges, s 8% válaszolta, hogy nem. Ez a korábbi kutatásomhoz képest, pozitívabb helyzetet mutat (12. ábra).

12. ábra: Gazdaságok jövedelmezősége

Forrás: saját adatgyűjtés alapján, illetve Zsebe (2017)

2017-ben 10%-kal kevesebben vallották gazdaságukat nyereségesnek. Véleményem szerint ez manapság annak köszönhetően is alakult, hogy a reformok bevezetésének hatására többen feladták gazdaságukat, abbahagyták tevékenységüket.

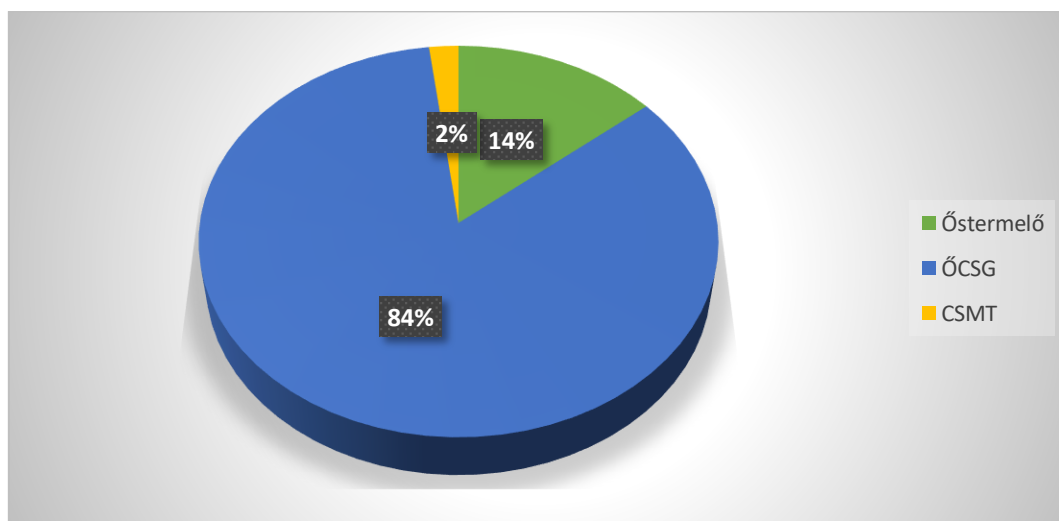
A gazdaságok jövőképét tekintve 34 fő növelni szeretné gazdasága méretét, 16 fő szinten kívánja tartani, illetve 1 fő szeretné csökkenteni a gazdaságát. Felszámolását senki sem tervezi.

A 2017-es vizsgálatom esetében a többség akkor még a szinten tartását tervezte. Véleményem szerint napjainkban talán biztosabb a gazdálkodók helyzete, emiatt bátrabban belevágnának a bővítésekbe, fejlesztésekbe.

A gazdák 90% a gazdasága növelése érdekében területeket vásárolna, illetve korszerűbb gépbeszerzéseken gondolkozik. Emellett szót ejtettek a precíziós gazdálkodás bevezetéséről, az öntözés megvalósításáról és a terménytároló létesítésekről. Ezekhez nagy közbenjárás lehet a reformok által javasolt különböző pályázati források.

4.7. Családi gazdaságokra mért reformok hatásai

Kérdőívem központi eleme, a 2021. január első napjától bevezetett családi gazdaságok reformjainak hatása. A gazdálkodók 47%-a nem tapasztalt változást, míg 53%-uk valamilyen formában érzékelte ezt. Érdekelt, hogy a gazdaságok melyik működési formába kerültek, miképp alakult gazdaságuk.

13. ábra: Gazdaságok működési formái

Forrás: saját adatgyűjtés alapján, 2022

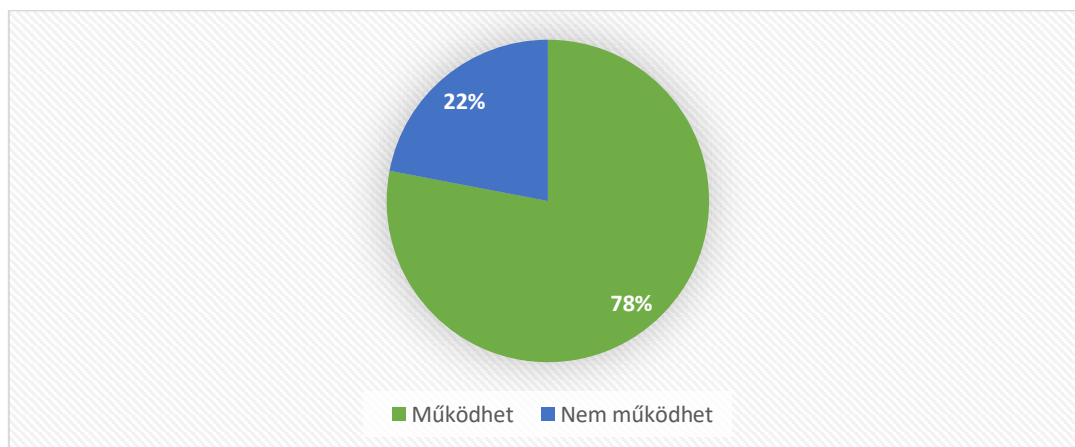
A családi gazdaságok mintegy 14%-a lett őstermelő, 84 %-uk őstermelő családi gazdaság (ŐCSG), illetve csak 2 %-uk került a családi mezőgazdasági társaságok (CSMT) működési formába (13. ábra). Azok a gazdaságok, amelyek eddig is őstermelőként működtek, ők továbbra is használhatják ezt a működési formát. A közös őstermelők lettek az őstermelők családi gazdasága. A családi gazdaságok

választhatták az őstermelők családi gazdaságát, vagy a családi mezőgazdasági társaságok működési formáját.

A kérdőívem 18. kérdése arra vonatkozott, hogy ez az átalakulás miként érintette a gazdaságokat. A válaszadók 50%-ának a gazdaságára pozitív változást hozott, míg a maradék 50% nem érzékelt változást. Mivel a reform az adófizetés minimalizálására is kitér, emiatt a következő kérdésem erre vonatkozott. A kutatásban részt vevők 39%-a szerint kevesebb adót fizetnek, míg a 61%-uk szerint nem lett kevesebb az adó mértéke. Az ŐCSG esetében meghatározták az adózás felső határát, amely 4 fő esetén nem haladhatja meg a 80 millió Ft-ot. Ez a behatárolás az egyéni őstermelőknél maximum 20 millió Ft, a kéttagú őstermelő családi gazdaságok esetében szintén 20 millió Ft, a háromtagú gazdaságok esetében pedig 60 millió forint. Segítségként megemelték az iparűzési adó alóli mentesség összegét is, 600 ezer forintról közel 1 millió forintra.

A reformokkal a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara arra tett ígéretet, hogy csökkenteni fogják a gazdálkodókat ért adminisztrációs feladatokat.

A válaszadók 92%-a szerint a papírmunka nem lett változott, mennyiségileg nem lett kevesebb. Ez értékes időt vehet el a gazdától a gyakorlati munka rovására. Fontosnak tartottam a kiegészítő tevékenységeket vizsgálni a reformok után is. A válaszadók 82% nem tervez új kiegészítő tevékenységet felvenni.

14. ábra: Reformok működőképességének megítélése

Forrás: saját adatgyűjtés alapján, 2022

Az 51 főből 40 fő szerint hosszútávon működőképes lehet a reform, míg 11 fő szerint nem fog működni.

Utolsó kérdésem arra vonatkozott, hogy a gazdálkodók szerint mire lenne még szükség, amely nincs a reformok között. A legtöbben a földtörvény módosítását vetették fel, melyben olyan

szabályozást tanácsolnának, melyben a kisgazdákat előnyben részesítenék a nagyobb gazdaságokkal szemben. Véleményem szerint, a vidékfejlesztésre is pozitív hatással lenne, ha a településeken magasabb arányú kisebb gazdaság lenne jelen. Ez beindítaná a helyben előállított házi termékek termelését, kínálatát, melyre jelenleg is van kereslet, de plusz keresletet is generálna. A munkanélküliség ellen is az ország javára válhatna. Azonban ehhez elengedhetetlen lenne az import szabályozása. Az ország mezőgazdaságának javítása érdekében az import termékek beengedését minimálisra kellene csökkenteni, ezáltal realizálódhatnának a termékek árai és fellendülhetne az ország termelése.

4.8. Interjú

Fontosnak tartottam a témával kapcsolatban, egy csoportos interjú elkészítését is. 2023. áprilisban kerítettem rá sort, s ennyi idő elteltével a gazdálkodók már jobban megtapasztalhatták a reformok gyakorlati hatásait. Kérdéseimnél csak az őket érintő, foglalkoztató témakörök esetében kaptam választ, így nem teljes a reformok minden pontja. 5 fő vett részt az interjúban. A megkérdezettek birtokmérete változó. A legnagyobb birtokméret a 300 hektár, s a legkisebb 20 hektár. Így a válaszokban érződnek az ebből fakadó ellentétek.

A megkérdezettek mindegyike egyetértett a „versenyképes birtokszerkezet” nevezetű problémával, s megoldásával. A területek valóban nagyon elaprózódtak, s ennek az osztatlan közös területek megszüntetése, s azok tulajdoni arányának a rendezése a megoldás. Véleményük szerint ezt azonban már nagyon nehéz lesz orvosolni, akkora mértékű a darabolódás.

Az öröklési rendszerrel is egyet értettek, hiszen az előző problémát javarészt ez váltotta, s váltja ki. Viszont, szerintük ez konfliktusokhoz vezethet majd a családokban, hiszen a föld napjainkban már akkora érték, hogy mindenki ragaszkodna hozzá, illetve komoly költség lenne a testvéreknek egyezséget kötni.

A működési formák változtatását ők nem tartották indokoltnak, véleményük szerint abban a formában is megállták a helyüket. Az adórendszer módosítását, s annak csökkentését pedig pozitívan fogadták, mivel ez gondot okozott a többségüknek.

Az adatszolgáltatások csökkenését is indokoltnak tartották, azonban napjainkra ez nemhogy csökkent volna, hanem az új támogatási rendszer bevezetésével inkább egyre több jelenteni valót követel. A megkérdezettek szerint ezt a pontot nem tartották be, hanem inkább az ellenkezője történik. Állításuk szerint ez az, amely számukra könnyebbséget jelentett volna, hiszen nem kell a

számítógép előtt ülniük, vagy a falugazdászhoz menniük időpontra, hanem a termelésben hasznosabban tölthetnék ezt az időt.

A „termékpálya szintű, együttműködési lehetőségek az agrárgazdaság területén” című ponttal kapcsolatban a megkérdezettek nem egészen értettek egyet. Az együttműködés véleményük szerint nagyon nehéz, s hiába szövetkezne több kisgazdaság, a nagyobb cégekkel szemben így sem rúghatnak labdába. Továbbá a földekhez jutásért való „verseny” csak ellentéteket szül a gazdálkodók közt.

Kérdésem volt a munkaerő-foglalkoztatással kapcsolatban is, melyre szinte ugyanazt a választ kaptam. Napjainkban nagyon nehéz munkaerőt találni, jó munkaerőt pedig pláne. A tapasztaltabb generáció a nyugdíj szélén van, s a fiatalabb generáció pedig nem csak kevesebb tapasztalattal rendelkezik, hanem hiányzik belőlük a szakma szeretete, a kitartás, s a dolgozni akarás. Manapság az emberek sok pénzt szeretnének, minél kevesebb munkáért. Ebben az ágazatban pedig a szezonális munka sokszor napi 12-16 munkaórát kíván. Ez sok embert eltántorít, és hiába végeztek esetleg mezőgazdasági iskolában, nem vállalják ezeket a nehézségeket.

A digitalizációval kapcsolatban a kisebb gazdálkodók nem voltak olyan lelkesek, mint a nagyobb gazdasággal rendelkezők. Míg a nagyobb gazdaságokban modernebb gépekre, munkaeszközök beszerzésére van lehetőség, addig a kisebb gazdálkodók több tíz éves gépekkel rendelkeznek. Ez a digitalizációs eszközök használatát is nehezíti. Emiatt a véleményem az, hogy ez a digitalizációs fejlődés és a digitalizáció által támogatott lehetőségek kihasználása nem lesz egységes a gazdálkodók, családi gazdaságok körében.

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Saját, otthoni tapasztalataim alapján a kis gazdaságok, azaz a maximum 40 hektárt művelők megélhetése egyre nehezebb. A nagyobb gazdaságok bekebeleznek minden kifüggesztett területet, ezáltal is nehezítve a kisebbek esélyeit. Az input anyagok vásárlásakor, ha nem tudnak többen összefogni, esetleg valamelyik nagyobb gazdasággal együtt rendelni, akkor a kiszállításra majdhogynem magasabb összeg számolható fel, mint maga a vásárolt termék. A termény eladásoknál is hasonló a helyzet. A kis mennyiségért senki sem fog külön eljönni, így vagy a nagyobb cégek vásárolják fel a terményüket kevésbé kedvező árral, vagy társulnak valaki nagyobb mennyisége mellé.

Az állattartás sajnos a magas takarmány árak miatt szinte teljesen eltűnik. Egyre többen számolják fel állományukat, mert az veszteséges. A kis gazdaságok jövőképe emiatt szerintem elég bizonytalan. Ha továbbra is maradnak ezek az input árak, s a termény felvásárlási árak pedig nem változnak, akkor sokan feladják gazdaságukat.

Az eredményekből kiderült, hogy a családi gazdaságok folyamatos változásokon mennek át. Az ágazatok megoszlása egyre inkább a növénytermesztés javára tolódik el, ám az optimális az lenne, ha a vegyes gazdaságok növekednének, tehát egyenlő arányban részesedne a növénytermesztés és az állattenyésztés. Alacsony az állatállomány, ennek növelése hatékonyabbá tehetné a gazdaságokat. Ehhez az állattenyésztés nagymértékű támogatása lenne szükséges. A vetésszerkezetek leszűkültek, többnyire homogén a termesztett növények összetétele. Fontos lenne a termelési szerkezet sokszínűsítése, többféle kultúrát termeszthetnének a gazdaságok. Magasabb az értékesítésre való termelés, ennek magyarázata szintén – véleményem szerint – az alacsony állatállomány. Annak magasabb létszáma növelhetné a saját felhasználásra történő termelést.

A generációváltást tekintve nő a középkorosztályú gazdálkodók aránya. Szerintem ez arra vezethető vissza, hogy ma már mezőgazdasági végzettséghez kötött a gazdálkodás, illetve támogatják a fiatalabb korosztályt. Ez történhet a nyereségesség növelése érdekében is.

A családi gazdaságok jövőbeli célja a korszerűbb gépek beszerzése, a terménytároló létesítése, az öntözés fejlesztése, illetve a precíziós gazdálkodás bevezetése. Ezek hatékonyabbá tehetnék gazdaságuk termelését. A növénytermesztésre szakosodott gazdaságok célja a földterület bővítése, azonban ez nehéz feladat a földterület korlátozottsága miatt.

A véleményt nyilvánító gazdálkodók szükségesnek tartanák a földtörvény módosítását, melyben olyan szabályozást tanácsolnának, melyben a kisgazdákat előnyben részesítenék a

nagyobb gazdaságokkal szemben. Ez véleményem szerint is szükséges lenne, mert a magas bérleti díjak, s a korszerű géppark követelménye ellehetetleníti a kis gazdaságok előre jutását. Úgy, ahogy a válaszadók többséges, úgy az adózásban családi gazdaság tagjaként én sem érzékeltem változást, nem fizetünk kevesebb adót. Az adminisztrációs terhek sem csökkentek, azok is eddig változatlan mennyiségben vannak.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Szakdolgozatom témája a családi gazdaságok reformja. Célkitűzésem a Magyarországon található családi gazdaságok aktuális helyzetének bemutatása, és elemzése, problémáik feltárása. A bevezetés részben indokoltam témaválasztásomat, a témához kötődésem előzményeit, a korábbi tanulmányaim során végzett kutatásomat, melynek eredményeit felhasználtam a szakdolgozatomhoz is. Témaválasztásom oka alapvető az évek óta működő családi gazdaságunk, illetve az ehhez kapcsolódó szeretetem.

A szakirodalmi részben elsősorban definiáltam a családi gazdaság fogalmát, majd ehhez kapcsolódóan bemutattam a családi gazdaságok működéséhez kapcsolódó aktuális változásokat. Foglalkoztam a családi gazdaságok reformjának előzményeivel, annak elfogadásával, bevezetésével, az új működési formákkal. A problémák felkutatására, és a javaslatlétélek kidolgozásához vizsgáltam és bemutattam az *Agrárgazdasági Kutató Intézet (AKI)* és a *Központi Statisztikai Hivatal (KSH)* felméréseit, és egyéb szakirodalmakat, amelyek elméleti képet adnak a problémák feltérképezéséhez és a korábbi, 2017-es vizsgálatomat.

Szakdolgozatom saját vizsgálati részéhez egy kérdőíves felmérést készítettem 2022 őszén, mely egy nem reprezentatív felmérés volt. Az ország teljes területén élő családi gazdákhoz irányítottam a kérdéseimet, 51 db értékelhető kérdőívet kapva primer forrásként. A kapott eredményeket összehasonlítottam a korábbi felmérés eredményeivel. Így teljes képet kaptam az elmúlt évek változásairól.

Ezt követően kérdőíves felmérésem eredményeit bemutatva szemléltettem a mintában szereplő családi alapon működő mezőgazdasági vállalkozások összetételét, gazdaságvezetők különböző ismérvek szerinti megoszlását, a gazdaságokban dolgozók, foglalkoztatottak jellemzőit. Vizsgáltam a használt földterület átlagos - saját és bérelt terület bontásban – valamint állatállomány nagyságát és összetételét, ismerttettem a tevékenységek célját, a gazdaság működésének eredményességéről, a jövőbeli tervekről és a reformok hatásairól, valamint az egyéb szükségesnek vélt változásokról megfogalmazott véleményeket.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönetet szeretnék nyilvánítani témavezetőmnek, Dr. Poór Juditnak, aki ötleteivel és építő kritikáival segítette a szakdolgozatom elkészítését.

Továbbá köszönöm a Borjádi Zrt. vezetőségének a türelmüket, hogy ezt a 3 tanulmányi évet, munka mellett teljes jelenléttel hagyták véghezvinni.

Köszönöm édesapám segítőkészségét, szüleimnek a tanulmányaim támogatását.

Végül szeretnék köszönetet mondani, annak az 51 főnek, akik vették a fáradságot kérdőívem kitöltéséhez, adataik szolgáltatását a dolgozatom elkészüléshez.

IRODALOMJEGYZÉK

1. 2001. évi CXVII. törvény (a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény módosításáról)
2. AKI (2017): A mezőgazdasági kisüzemek jellemzői és fejlesztési lehetőségei. Agrárgazdasági Kutató Intézet.
3. Bobvos P. (2017): A családi gazdaság, In: Lege duce, comite familia: ünnepi tanulmányok Tóthné Fábián Eszter tiszteletére, jogászi pályafutásának 60. évfordulójára, (68). pp. 53-66.
http://acta.bibl.u-szeged.hu/69139/1/polay_068_053_066.pdf
4. Burgerné Gimes A. – Szép K.: Az egyéni (családi) mezőgazdasági üzemek gazdasági helyzete napjainkban, Agroinform Kiadó és Nyomda Kft., 2006
5. Dobos K. (2000): Családi gazdaságok, Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, Budapest
6. Gasson-Errington (1999): Családi farmgazdaság, Szaktudás Kiadó Ház Rt.
7. Hantó Zs. (1995): Birtokpolitika alulnézetből, Gazdálkodás 39. évf. 1.szám pp. 43-51.
8. Hunter-Smith (1982): Opening address. In: Marshall, B.I.-Tranter, R. B. Smalltorming and the rural Community. Reading. Centre for Agricultural Strategy CAS Paper 11, 9-11 p in: Ruht Gasson – Andrew Errington: The farm family business Cab International , Wallingford Oxon OX 10 8DE UK 1993
9. Juhász J. (1980): A háztáji gazdálkodás mezőgazdaságunkban, Akadémia Kiadó, Budapest.
10. Juhász P.(1998): Leckéink a mezőgazdaság új rendje érdekében, (elektronikus változat) Magyar Elektronikus Könyvtár,
<http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/kozgazd/agrar/juhasz/juhszpl.htm>
11. Karalyos Zs. (2000): Az integráció első „nemzedéke”. In: Agrárius, Regionális Agrárinformációs Havi, 2000/3
12. Kozári J. (2009) Mezőgazdasági szaktanácsadás, Budapest.
13. KSH (2018): A mezőgazdaság szerepe a nemzetgazdaságban, Központi Statisztikai Hivatal.
14. KSH (2013): Mezőgazdaság számokban. Gazdaság szerkezeti Összeírás GSZÖ 2013 Agrárium. Központi Statisztikai Hivatal.
15. Magda R. - Marselek S. (2010): Vidékgazdaságtan 2. Fejlesztési lehetőségek a vidékgazdaságban Szaktudás Kiadó Ház, Budapest
16. Nábrándi A. – Bárány L. – Tobak J. (2016): Generációváltás a családi tulajdonú vállalkozásokban – Problémák, konfliktusok, kihívások, elméleti és gyakorlati megközelítés. Gazdálkodás, 60. évf. 5. szám pp. 427–46.

17. Nagy A. (2006): családi alapon működő mezőgazdasági vállalkozások (családi gazdaságok) ökonómiai elemzése, Doktori (Ph.D.) értekezés, Interdiszciplináris Társadalom- És Agrártudományok Doktori Iskola, Debreceni Egyetem
18. Nagy A. - Nábrádi A. (2011): Farmgazdálkodás, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest
19. NAK (2020): Családi gazdaságok reformja - Tájékoztató kiadvány a családi gazdaságokról szóló törvényről. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara.
20. NAK (2018): Erősödő agrár- és élelmiszer-gazdaság, jólétben gyarapodó vidék. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara.
21. OGYH (2017): Egyéni gazdaságok. Infojegyzet. 2017/45. Országgyűlés Hivatala 2017. május 26.
22. Oláh J. - Popp J. (2021): A fenntartható fejlődés záloga a körforgásos bioökonómia - Gyakorlati tudástár, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest
23. Szakái F. (1985): A mezőgazdasági vállalatok rugalmassága. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
24. Szűcs I. - Csendes B. (2002): A földárak néhány elméleti kérdése napjaink hazai mezőgazdaságában. Gazdálkodás, 46. évf. 1. szám pp. 31-36.
25. Tamás J. (2013): Gazdálkodás belvizes és aszályos területeken. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest
26. Vajdovich N. – Heidrich B. (2021): Quo vadis? - A családi vállalkozások összetett célrendszerének elemzése. Vezetéstudomány - Budapest Management Review, 52 (11). pp. 13-27. DOI <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2021.11.02>
27. Vasa L. (2011): A családi gazdálkodás ökonómiája, Budapest
28. Zsebe Mónika (2017): Családi alapon működő mezőgazdasági vállalkozások helyzete Záródolgozat, Kaposvári Egyetem

Internetes források

1. Agrárcenzus (2020): https://www.ksh.hu/agrarcenzusok_agrarium_2020
https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0005.html (Utolsó letöltés: 2022.09.29.)
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/ac2020/elozetes_adatok/index.html#/mezogazdasagi-munkacro-graf (Utolsó letöltés: 2022.10.13.)
2. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK),
<https://www.nak.hu/csg/ocsg> (Utolsó letöltés: 2022.10.15.)
<https://www.nak.hu/csg/csmt> (Utolsó letöltés: 2022.10.15.)
3. Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, 1994, URL:

<https://portal.nebih.gov.hu/-/az-ostermeloi-ertekesites-aktualis-szabalyai>

(Utolsó letöltés: 2022.05.23.)

4. Agroinform, URL: <https://www.agroinform.hu/gazdasag/az-egyeni-gazdasagok-szama-csokkent-egyre-tobb-a-gazdalkodo-szervezet-30537-001>

(Utolsó letöltés: 2022.06.19.)

5. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK), URL: <https://www.nak.hu/kamara/kamarai-hirek/orszagos-hirek/102944-elerhetőek-a-csaladi-gazdasagokrol-szolo-torvenyhez-kapcsolodo-reszletszabalyok>

(Utolsó letöltés: 2022.06.19.)

MELLÉKLETEK

1. Melléklet

Kérdőív, családi gazdaságok elemzéséhez

Üdvözlöm!

Zsebe Mónika vagyok, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Georgikon Campus hallgatója. Szakdolgozatomban a családi gazdaságok helyzetét elemzem, melyhez segítségét szeretném kérni. Kérem, vegyen részt ezzel kapcsolatos kutatásomban! A kérdőív kitöltése névtelen, és körülbelül 10 percet vesz igénybe. Egyes kérdéseknél egyszerre több választ is megjelölhet!

1. A gazdálkodó neme:
2. A gazdálkodó életkora:
3. Főfoglalkozású vagy mellékvállalkozású gazdálkodó:
4. Melyik megyében gazdálkodik?
5. Családi gazdaság alapításának éve? (év)

6. Kérem adja meg, hogy - a gazdálkodót is beleértve - hány családtag (közelebbi vagy távolabbi rokon) dolgozik a gazdaságban.

..... (fő)

7. Kérem adja meg, hogy hány állandó alkalmazottat foglalkoztat.

..... (fő)

8. Mekkora területtel rendelkezik a gazdasága?

Összesen ha

Ebből saját tulajdonúha

Ebből bérletha

9. A gazdaság használatában álló terület(ek) nagysága:

Művelési ág	Terület (ha)
Szántó	
Kert	

Szőlő	
Gyümölcsös	
Rét	
Legelő	
Erdő	

10. Gazdálkodási tevékenységének célja:

- Ártermelő kisüzem
- Saját fogyasztásra termelő kisüzem
- Mindkettő egyaránt

11. Milyen más tevékenységgel foglalkozik?

- Termékfeldolgozás
- Mezőgazdasági szolgáltatás
- Falusi turizmus, vendéglátás
- Kézművesség
- Egyéb, éspedig.....
- Nem foglalkozom más tevékenységgel

12. A gazdaság vetésterülete?

Növénytermesztés (vetésterület)	ha
Kalászos gabona	
Kukorica	
Napraforgó	
Repce	
Szója	
Cukorrépa	
Lucerna	
Zöldségfélék	
Szőlő	
Gyümölcsös	
Egyéb:	

13. Mekkora a gazdaság állatállománya?

Állatállomány (létszám)	db
Szarvasmarha	
Sertés	
Juh	
Baromfi	
Ló	
Kecske	
Egyéb:	

14. Amennyiben rendelkezik állatállománnyal, azt milyen céllal tartja?

- saját fogyasztásra
- értékesítésre
- mindkettő
- hobbi

15. Gazdasága nyereséges –e :

igen / nem

16. Tapasztalt valamilyen változást a családi gazdaságok reformja bevezetése miatt?

igen /nem

17. Melyik kategóriába került a gazdasága?

- őstermelő
- őstermelők családi gazdasága - ŐCSG
- családi mezőgazdasági társaságok – CSMT

18. Miként érintette ez a gazdaságát?

pozitív /negatív

19. A reform óta kevesebb adót fizet?

igen / nem

20. A reform bevezetésével kevesebb adminisztrációs feladatokat kell ellátnia?

igen / nem

21. A változás óta vett fel vagy tervez felvenni új kiegészítő tevékenységet?

igen / nem

22. Ön szerint a reform hosszútávon működőképes lehet?

igen / nem

23. A jövőben mit tervez gazdasága érdekében?

- növelni szeretné gazdaságát
- szinten kívánja tartani jelenlegi gazdaságát
- csökkenteni szeretné a gazdaságát
- felszámolni kívánja gazdaságát

24. Ha fejlesztésben gondolkozik, azt milyen irányban képzei?

.....
.....
.....
.....

25. Milyen változásokat tapasztalt a reformok bevezetése óta a gazdaságában?

.....
.....
.....
.....

26. Ön szerint mely területen és, milyen változtatásra lenne szükség?

.....
.....
.....
.....

Köszönöm!

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Zsebe Mónika
A Hallgató Neptun kódja: B9SIZJ
A dolgozat címe: Családi gazdaságok reformja
A megjelenés éve: 2023
A konzulens tanszék neve: Matematika és Modellezési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

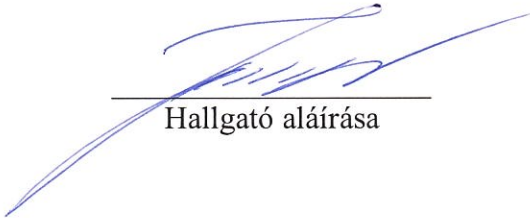
Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: Keszthely, 2023. május 02.

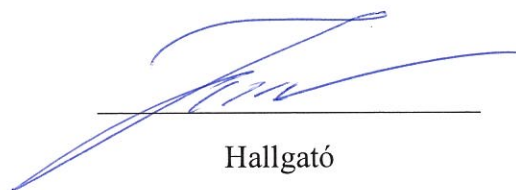

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Alulírott Zsebe Mónika, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Georgikon Campus, Vidékfejlesztési agrármérnök szak levelező tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Szakdolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett. A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: nem

Kelt: Keszthely, 2023. május 02.

Hallgató

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

Zsebe Mónika (hallgató Neptun azonosítója: B9SIZJ) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*²

Kelt: Keszthely, 2023. május hó 2. nap

Dr. Poór Judit
Belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.